

V POLSKA KONFERENCJA BADAŃ MIEJSKICH I REGIONALNYCH

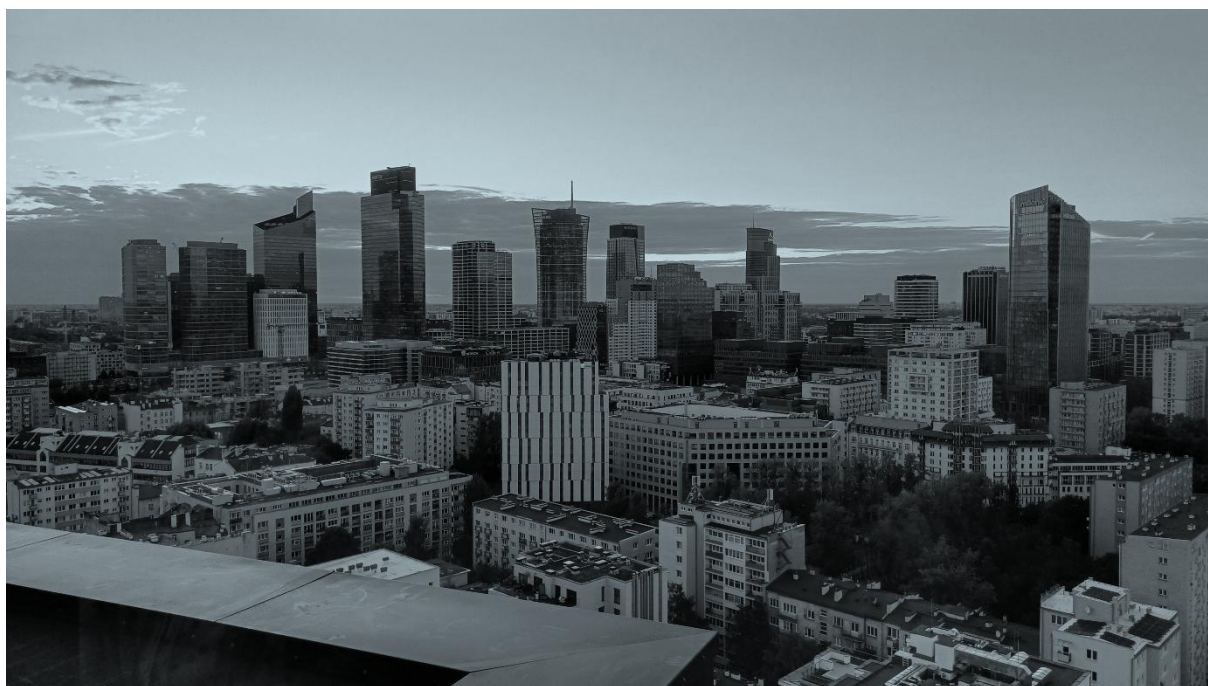
POLSKIE MIASTA I REGIONY W ŚWIELE
POLITYK KRAJOWYCH I EUROPEJSKICH

WARSZAWA 19-21 X 2025

WYDZIAŁ GEOGRAFII I STUDIÓW REGIONALNYCH
UNIwersytet Warszawski

KSIĘGA ABSTRAKTÓW

fot. Magdalena Cybulska

Wydział Geografii i Studiów Regionalnych
Uniwersytet Warszawski
Krakowskie Przedmieście 30, 00-927 Warszawa

e-mail: polreg2025@uw.edu.pl
www.polreg2025.kfiss.wgsr.uw.edu.pl

RAMOWY PROGRAM KONFERENCJI

19.10.2025 (niedziela)	
wycieczka	15.30-18.30
kolacja powitalna	18.30-21.00
20.10.2025 (poniedziałek)	
rejestracja i kawa powitalna (hall z żółtymi schodami)	8.30-9.30
otwarcie obrad i sesja plenarna: Polskie miasta i regiony, polityki krajowe i europejskie, dylematy naukowe i praktyczne (aula 0.410)	9.30-11.30
przerwa kawowa (hall z żółtymi schodami)	11.30-12.00
S1: KPZK PAN – wystąpienia laureatów konkursu im. K. Czapiewskiego (aula 0.410)	12.00-13.30
obiad (hall z żółtymi schodami)	13.30-14.30
S2a: Zrównoważona mobilność i wykluczenie transportowe jako wyzwanie polityki rozwoju (sala 1.110)	14.30-16.00
S2b: Wyzwania terytorialnego współzarządzania (aula 0.410)	
przerwa kawowa i „sesja” networkingowa (hall z żółtymi schodami)	16.00-18.00
uroczysta kolacja (dziedziniec australijski)	18.00-21.00
21.10.2025 (wtorek)	
rejestracja i kawa powitalna (hall z żółtymi schodami)	8.00-9.00
S3a: Polityka miejska a terytorializacja procesów społeczno-gospodarczych (aula 0.410)	9.00-10.30
S3b: Odporność miast i regionów we współczesnych przemianach polityki rozwoju (cz. I) (sala 1.110)	
przerwa kawowa (hall z żółtymi schodami, dziedziniec australijski)	10.30-11.00
S4a: Odporność miast i regionów we współczesnych przemianach polityki rozwoju (cz. II) (sala 1.110)	11.00-12.30
S4b: Sesja doktorancka (aula 0.410)	
S4c: Seminarium Wokół „smart shrinking” – adaptacja miast do procesów depopulacji (sala 1.120)	
obiad (hall z żółtymi schodami)	12.30-13.30
S5a: Przyszłość regionów w kontekście energetycznej i sprawiedliwej transformacji (sala 1.110)	13.30-15.00
S5b: Strategie samorządowe 5-tej generacji? (aula 0.410)	
podsumowanie konferencji (aula 0.410)	15.00-15.30

20.10.2025 (poniedziałek)

miejsce obrad: Wydział Neofilologii UW, ul. Dobra 55, 00-312, Warszawa

12:00-13:30 KPZK PAN – wystąpienia laureatów konkursu im. K. Czapiewskiego

Moderatorzy: Aleksandra Nowakowska (UŁ) i Tomasz Komornicki (IGiPZ PAN)

Autor: Filip Bebenow (UAM Poznań)

Tytuł: *Transformacja lokalnych systemów kolei w Polsce w XXI wieku w kontekście historycznych przemian transportu kolejowego*

Abstrakt:

Koleje lokalne tworzą wyizolowane systemy techniczno-społeczno-ekonomiczne, zarządzane przez autonomicznych zarządców infrastruktury i obsługujące przewozy na ograniczonym, określonym obszarze oddziaływania (niezależnie od pozostałych podobnych systemów). Problematyka badawcza Obejmuje 42 systemy kolei (w większości stanowiących koleje wąskotorowe), które dotrwały do XXI wieku i były choćby epizodycznie użytkowane. Były one obsługiwane były przez 51 różnych operatorów – zarządców infrastruktury i przewoźników kolejowych. Uwzględniając doświadczenia historycznych przekształceń kolei lokalnych w Polsce, jakościowe wyniki badań terenowych i wywiadów pogłębionych zaproponowano model funkcjonowania lokalnego systemu kolei stanowiący konkretyzację modelu lokalnego systemu transportowego J. Gadzińskiego (2013). W tym celu dokonano holistycznej diagnozy – identyfikacji elementów wchodzących w skład lokalnego systemu kolei, rozpoznania otoczenia wewnętrznego i zewnętrznego, a finalnie odtworzenia realnej struktury relacji zachodzących między poszczególnymi elementami systemu funkcjonującego w określonych specyficznych uwarunkowaniach (instytucjonalnych, technicznych, ekonomiczno-finansowych i społecznych). Dominującym kierunkiem przekształceń lokalnych systemów kolei w XXI wieku było wykorzystanie ich na potrzeby turystyki, z podkreśleniem historyczno-muzealnych walorów dziedzictwa kultury technicznej. Regularny ruch pasażerski i towarowy utrzymywany jest w bardzo niewielkiej skali na infrastrukturze lokalnej, choć niektóre z systemów o pierwotnej lub wtórnej funkcji turystycznej, dzięki dobrej ofercie, uzupełniają system transportu publicznego (czego przykład stanowi m.in. poznańska Kolej Parkowa Maltanka). Aplikacyjny wymiar pracy stanowi próbą oceny procesu transformacji i wskazania kierunków rozwoju lokalnych systemów kolei. Biorąc pod uwagę stopień wyeksploatowania infrastruktury, liczne uwarunkowania determinujące kierunki przekształceń, różnorodność form organizacyjnych operatorów, w tym wielu zmagających się z problemami wewnętrznymi i zewnętrznymi, bieżąca dekada XXI wieku okaże się decydująca dla większości analizowanych podmiotów. Należy liczyć się z tym, że część z nich zasadniczo zmieni lub ograniczy skalę działalności, a niektóre zostaną po prostu zamknięte dla ruchu i zlikwidowane, jeżeli nie znajdzie się formuła organizacyjna umożliwiająca pokrycie obiektywnych kosztów eksploatacji podsystemu technicznego. Duża w tym rola podejścia nie tylko władz samorządowych i centralnych, które zobowiązane są stwarzać korzystne warunki dla społeczeństwa i gospodarki, ale także postaw operatorów, którzy powinni mniej energii przeznaczać na emocjonalne i destruktywne konflikty, a więcej uwagi poświęcać rzeczowym, strategicznym i gruntownie umocowanym w przepisach planom działania.

Autor: Łukasz Komorowski (IRWiR PAN)

Tytuł: *Wyzwania rozwoju obszarów wiejskich w Polsce w świetle koncepcji smart villages*

Abstrakt:

Koncepcja smart villages (inteligentnych wsi) w ostatnich latach przeobraziła się z hasła-idei w unijny instrument wsparcia społeczności lokalnych, finansowany w ramach Wspólnej Polityki Rolnej. Inteligentne wsie (społeczności lokalne) wykorzystują swoje zasoby i mocne strony, a także rozwijają nowe możliwości dzięki technologiom cyfrowym, innowacjom i wiedzy, by poprawić jakość życia, usługi publiczne i dbałość o otoczenie. Rozwiązania są dostosowane do lokalnych potrzeb i potencjału, bez jednego, uniwersalnego modelu. To sprawia, że koncepcję tę postrzega się jako dopasowaną terytorialnie odpowiedź społeczności lokalnych na zdiagnozowane wyzwania rozwojowe. W toku badań zidentyfikowanych zostało pięć takich wyzwań, które z różną mocą dotyczą poszczególne regiony w UE:

1. przemiany ludnościowe;
2. aktywizację społeczności lokalnych;
3. cyfryzację;
4. zmiany klimatyczne;
5. polaryzację rozwoju.

Na przykładzie obszarów wiejskich w Polsce, w układzie gminnym, sprawdzono jaki jest rozkład przestrzenny wyzwań rozwoju obszarów wiejskich w skali lokalnej oraz jaka jest istotna różnorodność tychże. Analiza w dwóch ujęciach czasowych (statycznym i dynamicznym) wykazała, że zróżnicowania przestrzenne mogą przybierać różne kierunki w zależności od danego ujęcia. Przykładem jest zjawisko starzenia się ludności, które choć aktualnie osiąga największe natężenie we wschodniej części kraju, to tempo zmiany natężenia tego procesu (dynamika) jest znacznie wyższe w części zachodniej kraju. Z kolei w przypadku dostępu do Internetu najwyższa dynamika przemian występuje w gminach o najniższej dostępności w ujęciu statycznym. Wynika z kierowania do tych obszarów znacznych środków finansowych na cyfryzację.

Opracowana typologia obszarów wiejskich wykazała istotną różnorodność wyzwań rozwojowych. W Polsce wschodniej oraz w obszarach popegeerowskich dominują wsie z relatywnie niekorzystną oceną wyzwań lokalnych, w szczególności w zakresie polaryzacji rozwoju. W Polsce zachodniej oraz w gminach położonych między obszarami podmiejskimi a peryferyjnymi przeważają wsie z niedostateczną aktywizacją społeczności lokalnej oraz istotnym wyzwaniem klimatycznym. Z kolei w gminach podmiejskich, jak również na większości obszaru Polski centralnej i zachodniej zidentyfikowane zostały wsie zaawansowane w rozwoju społeczno-gospodarczym, z nasilonym problemem zmian klimatu. W południowo-wschodniej Polsce odnotowywane są prawie wyłącznie wsie z relatywnie korzystną oceną wyzwań lokalnych, w szczególności w zakresie zmian klimatycznych.

Autorka: Anna Koziół-Stupska (UEK, NID)

Tytuł: *Czynniki przestrzennego zróżnicowania wykorzystania instrumentów zarządzania dziedzictwem kulturowym przez samorządy gminne*

Abstrakt:

Zasadniczym celem prezentacji jest przedstawienie próby wyjaśnienia uwarunkowań i cech gmin, które predestynują je do lepszego zarządzania dziedzictwem kulturowym, a więc do jego ochrony i lepszego wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w rozwoju lokalnym. W tym celu zaproponowano kilkuetapowy model wyjaśniania uwarunkowań i katalog cech gmin różnicujących stopień zaangażowania samorządów gminnych w zarządzanie dziedzictwem. W pierwszym etapie dokonano przeglądu współczesnych teorii rozwoju lokalnego oraz zaproponowano umiejscowienie dziedzictwa w konkretnych teoriach rozwoju lokalnego, rozważających ten czynnik jako jeden z elementów teorii. Kolejnym krokiem było przedstawienie autorskiej klasyfikacji i katalogu narzędzi z pogranicza ochrony dziedzictwa kulturowego i programowania rozwoju lokalnego, których gmina może użyć w celu wykorzystania dziedzictwa w rozwoju lokalnym. Weryfikację zakresu stosowania przez gminy wybranych narzędzi oraz geograficznego zróżnicowania zaangażowania gmin w ich stosowanie dokonano na podstawie ogólnopolskiego badania Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w samorządzie gminnym. Zarówno klasyfikacja narzędzi zarządzania dziedzictwem jak i wyniki badania pozwoliły na zbudowanie, w oparciu o metodę bonitacji punktowej, autorskiego, syntetycznego wskaźnika zaangażowania samorządu gminnego w stosowanie narzędzi zarządzania dziedzictwem kulturowym w jego dyspozycji oraz przedstawienia typologii zaangażowania gmin, skonstruowanie rankingu oraz możliwości porównywania gmin pod tym względem. Etap ten pozwolił na określenie związku między wybranymi uwarunkowaniami społeczno-gospodarczymi czy kulturowymi (zmiennie objaśniające) z poziomem zaangażowania w stosowanie narzędzi zarządzania dziedzictwem kulturowym (opracowany wskaźnik – zmienna objaśniana). Wyniki analizy regresji pozwoliły na wyróżnienie tych cech, które w największym stopniu wpływają na zaangażowanie samorządu gminnego w zarządzanie dziedzictwem w kontekście polskim. Rezultaty ustaleń pogłębiono o uwzględnienie innych uwarunkowań, które były specyficzne dla danej gminy, jednocześnie pozostawiały poza możliwością ustalenia przy zastosowaniu metod ilościowych. W tym celu wyodrębniono gminy z terenu województwa śląskiego, dla których przeprowadzono studia przypadku. W wyniku tak przeprowadzonego procesu badawczego, możliwe było zaproponowanie przez autorkę typologii czynników mających wpływ na wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w rozwoju lokalnym przez samorządy gminne.

20.10.2025 (poniedziałek)

miejsce obrad: Wydział Neofilologii UW, ul. Dobra 55, 00-312, Warszawa

14:30-16:00 SESJA 2A *Zrównoważona mobilność i wykluczenie transportowe jako wyzwanie polityki rozwoju*

Moderatorzy: Bolestaw Domański i Arkadiusz Kotoś (UJ)

Autor: Luc Ampleman (UJ)

Tytuł: *Dyplomacja transportu w niepewnym globalnym kontekście: perspektywy dla i od polskich interesariuszy transportu lokalnego*

Abstrakt:

Niniejszy referat przygotowany na sesję specjalną „Zrównoważona mobilność i wykluczenie transportowe jako wyzwanie polityki rozwoju” bada niektóre kluczowe wyzwania współpracy między interesariuszami transportu ze wszystkich szczebli zarządzania w Europie w ogóle, a w Polsce w szczególności. W ten sposób referat dostarcza pewnych spostrzeżeń z projektu badawczego MoDERA (2022-2025), który oznacza Mobility Diplomacy in European Remote Areas. Projekt w szczególności analizuje transport jako obszar konfliktu i współpracy między wieloma podmiotami o różnych horyzontach i różnych interesach. Opierając się na badaniach terenowych, literaturze szarej i wywiadach przeprowadzonych z planistami transportu i mediatorami ds. mobilności w Polsce, Szkocji, Norwegii i Francji (2023-2024), referat porusza trzy główne kwestie.

1. W jaki sposób nowe narzędzia opracowane w ramach projektu MoDERA pozwalają lepiej diagnozować bieżące konflikty i współpracę między interesariuszami transportu ze wszystkich szczebli zarządzania.
2. W jaki sposób globalne wydarzenia polityczne (Brexit, pandemia COVID-19, agresja Ukrainy i inne globalne napięcia geopolityczne) zakłócające mobilność wpływają na lokalne planowanie transportu i wdrażanie inicjatyw transportowych w Europie.
3. Co to oznacza dla Polski i co należy monitorować pod kątem współpracy i konfliktów na polskiej arenie transportowej.

Referat ma na celu zainicjowanie dyskusji na temat barier i możliwości dla lokalnych i regionalnych aktorów w zakresie interwencji transportowej: Czego mogą się spodziewać? Co należy monitorować? Jak Polska i polskie regiony wypadają w porównaniu z resztą Europy?

Autor: Mariusz Czupich (UMK)

Tytuł: *Ku zrównoważonej mobilności miejskiej w Polsce
– postrzeganie zmian w polityce transportowej Unii Europejskiej*

Abstrakt:

Zrównoważona mobilność miejska to od wielu lat jeden z głównych priorytetów polityki transportowej Unii Europejskiej. Jest ona kluczowym trendem w rozwoju europejskich miast, który sprzyja dążeniu do neutralności klimatycznej całej Wspólnoty. Obejmuje ona transport samochodowy indywidualny, zbiorowy oraz środki mikromobilności.

Według danych z 2022 r. Polska znajduje się na I miejscu w całej UE jeżeli chodzi o liczbę samochodów osobowych na 1000 mieszkańców (703). Są to z reguły auta wyeksploatowane ze średnim wiekiem ok. 15 lat. Z kolei, udział samochodów elektrycznych (BEV, PHEV, HEV) w całkowitej flocie w Polsce rośnie bardzo powoli i wynosi tylko ok. 2,8%, co jest jednym z najniższych wskaźników w całej UE.

Zmiany w miejskiej mobilności polegające na odchodzeniu od silników spalinowych są procesem złożonym. Zależą one od wielu czynników m. in. sytuacji ekonomicznej gospodarstw domowych, instrumentów publicznych bezpośrednich i pośrednich. Realizacja celów strategicznych w transporcie drogowym jest jednak głównie warunkowana postawami społecznymi, sposobem postrzegania zmian oraz świadomością transformacji. Jest to krytyczny element, bez którego wszelkie zmiany infrastrukturalne, przestrzenne, technologiczne sprzyjające zrównoważonemu transportowi mogą nie przynieść zamierzonych efektów.

Celem artykułu jest określenie sposobu postrzegania zmian w polityce transportowej Unii Europejskiej wśród kierowców oraz zidentyfikowanie działań dostosowawczych do tych procesów. Prezentowane wyniki pochodzą z badania przeprowadzonego w 2025 r. metodą CAWI na reprezentatywnej próbie 2475 właścicieli samochodów osobowych z polskich miast.

W efekcie udało się określić profil zwolenników i przeciwników transformacji oraz ustalić w jaki sposób odbierają charakter i tempo wprowadzanych zmian. Dodatkowo, zbadano zależności między świadomością ekologiczną a sposobem postrzegania zmian w polityce transportowej UE.

Autor: Tomasz Komornicki (IGiPZ PAN)

Tytuł: *Wykluczenie transportowe młodzieży - czy umiemy diagnozować problem?*

Abstrakt:

Współczesne definicje wykluczenia transportowego opierają się na różnych wartościach bazowych. Problem definiowany jest najczęściej jako ograniczenie dostępu do szeroko rozumianych środków transportu. Dalej idąca interpretacja wskazuje, że transport jest „prawem”, niezależnie od tego jego brak faktycznie doskwiera mieszkańcom. Takie podejście ma swoje źródła w koncepcjach „prawa” do miasta H. Lefebvre’a (1968), którego częścią jest prawo do mobilności. Liczne współczesne opracowania międzynarodowe i polskie traktują wykluczenie transportowe wyłącznie w kategoriach dostępu do transportu publicznego. Argumentują, że jego przejawem jest wymuszona motoryzacja (np. Orchowska 2022, Ciechański 2023). Takie podejście skutkuje szacunkami ogromnej liczby wykluczonych (w opracowaniach publicystycznych aż do kilkunastu milionów osób w skali kraju). Nie jest to jednak pełne odzwierciedlenie rzeczywistości, na którą składają się także: a) realne potrzeby transportowe (liczba i odległość celów podróży); b) dostęp do indywidualnych środków transportu; c) różna sytuacja poszczególnych grup społecznych (w tym wiekowych).

Cenną próbą kompleksowego podejścia do wykluczenia określonej grupy społecznej (dzieci i młodzieży) było badanie podjęte w 2024 roku przez UNICEF Polska. Wykazało ono, że aż 14% osób w wieku 12-19 lat w Polsce może zagrożonych wykluczeniem transportowym. Jednocześnie zaledwie 3% potwierdziło, że w ich miejscowości nie ma wcale transportu publicznego, a prawie wszyscy badani żyli w gospodarstwach domowych dysponujących samochodem osobowym.

W prezentacji wykorzystano wyniki badania UNICEF, próbując na ich przykładzie odnieść się do spotykanych w literaturze definicji i wskaźników wykluczenia. Wnioski wskazują, że wykluczenie transportowe w Polsce: a) jest mniejsze od podawanego w opracowaniach publicystycznych; b) obejmuje konkretne grupy społeczne w konkretnych jednostkach terytorialnych; c) tam gdzie występuje może mieć bardzo poważne konsekwencje społeczne; d) wymaga bardziej terytorialnie zdefiniowanej polityki transportowej.

Literatura:

Ciechański A, 2023, Regres sieci transportu publicznego w powiatach Beskidu Niskiego i Bieszczad a wykluczenie transportowe młodzieży uczącej się, IGiPZ PAN, Warszawa

Lefebvre, H., 1968, Le Droit à la ville [Prawo do miasta]. Anthropos.

Orchowska J., 2022 „W ogóle autobusu nie widać”. Życie na obszarach wykluczenia transportowego. *Studia Regionalne i Lokalne* 2(88), ss. 108-121.

Autorzy: Monika Borowiec-Gabryś, Sławomir Dorocki (UKEN)

Tytuł: *Wyzwania zrównoważonej mobilności na przykładzie funkcjonowania P&R w Krakowie*

Abstrakt:

Polityka Unii Europejskiej koncentruje się na racjonalizacji indywidualnego użytkownika samochodów oraz podnoszeniu jakości miejskiego transportu zbiorowego. Bardzo szybki rozwój motoryzacji indywidualnej, przy stosunkowo niedużej rozbudowie infrastruktury drogowej i parkingowej, zwłaszcza w centrach miast powoduje, że dostępność tych obszarów samochodem jest coraz bardziej ograniczana. W polityce transportowej Krakowa również postuluje się stworzenie warunków dla sprawniejszego i bezpieczniejszego przemieszczania, przy spełnieniu wymogów ograniczenia uciążliwości transportu dla środowiska, a przez to poprawę dostępności komunikacyjnej w obrębie miasta oraz z terenów obszaru metropolitalnego, województwa i kraju. Kształtowanie systemu transportowego wymaga różnorodnego oddziaływania na mobilność mieszkańców. Jednym z ważnych instrumentów takiej polityki jest system parkingów o charakterze przesiadkowym, zwanych „Parkuj i Jedź” (P&R lub P+R). Zasady polityki transportowej Unii Europejskiej postrzegają ten system jako korzystny, alternatywny sposób użytkowania samochodu, realizujący postulat wielomodalności oraz sprzyjający zrównoważonemu rozwojowi systemu komunikacyjnego miasta.

W świetle powyższych przesłanek zachodzi pytanie o znaczenie parkingów P&R w polityce transportowej Krakowa, zasady ich funkcjonowania, czynniki lokalizacji i strategię rozwoju. Przedmiotem analiz były wszystkie obecnie funkcjonujące w systemie zamkniętym parkingi typu P&R w Krakowie, tj. Czerwone Maki, Kurdwanów, Bieżanów, Mały Płaszów. Celem badań było przedstawienie ich roli w systemie transportowym miasta oraz zmian zajętości miejsc parkingowych od 2017 r. do 2024 r., zmian w zachowaniach kierowców w okresie po pandemii Covid oraz analiza przekrojów czasowych dziennych oraz tygodniowych. Podstawę badań stanowiły surowe niepublikowane dane statystyczne z godzinowych „raportów historii pojazdów” uzyskane w byłej Miejskiej Infrastrukturze Sp. z o.o. oraz Zarządzie Transportu Publicznego w Krakowie. W badaniach zmierzono do oceny funkcjonowania P&R i określenia możliwości zwiększenia ich atrakcyjności, a także zmiany nawyków komunikacyjnych. W wyniku prowadzonych analiz określono prawidłowości w zakresie obłożenia miejsc parkingowych w systemie dobowym, miesięcznym i rocznym uwzględniając wpływ pandemii na wykorzystane parkingów. W referacie zaprezentowane zostaną początkowe wyniki przewidywanych szerszych badań w tym zakresie. W dalszych etapach prace badawcze będą zamarzały do określenia możliwości i barier lokalizacji kolejnych P&R w Krakowie, rozwoju tego typu parkingów również w systemie otwartym, a także preferencji i oczekiwań mieszkańców w zakresie ich kształtowania.

Autorzy: Adam Parol, Daniel Štraub, Luc Ampleman (UJ)

Tytuł: *Mapowanie zarządzania mobilnością i lokalnej dyplomacji transportowej. Porównawcze spostrzeżenia z Polski, Norwegii i Szkocji*

Abstrakt:

Niniejszy poster bada koncepcję dyplomacji transportowej, opierając się o analizę porównawczą jej zastosowania w trzech peryferyjnych regionach europejskich: wschodniej Polsce, północnej Norwegii i północnej Szkocji na podstawie badań zrealizowanych w projekcie MoDERA (2022-2025). Poster jest podzielony na trzy sekcje.

Pierwsza przedstawia dyplomację transportową jako wschodzącą dziedzinę badań, skupiając się na tym, jak interesariusze z różnych poziomów zarządzania radzą sobie z konfliktami i współpracą w inicjatywach transportowych. Przedstawia ona dwa ramy analityczne: konstelację zarządzania transportem i model dyplomacji transportowej, które to narzędzia operacjonalizują ocenę stanowisk interesariuszy w spornych projektach mobilności.

Druga sekcja szczegółowo opisuje metodologię i kontekst geograficzny projektu MoDERA (2022–2025), omawiając spostrzeżenia z trzech studiów przypadków w wybranych regionach europejskich.

Trzecia sekcja przedstawia kluczowe wyniki i spostrzeżenia z projektu MoDERA, ze szczególnym uwzględnieniem Polski Wschodniej i tego, jak wypada ona w porównaniu z dwoma innymi regionami w Norwegii i Szkocji.

Obserwacja: Plakat zapewnia głębsze spojrzenie na metodologiczny aspekt projektu MoDERA, którego implikacje geograficzne i polityczne mają zostać omówione przez jednego z autorów podczas specjalnej sesji dyskusyjnej „Zrównoważona mobilność i wykluczenie transportowe jako wyzwanie polityki rozwoju”.

20.10.2025 (poniedziałek)

miejsce obrad: Wydział Neofilologii UW, ul. Dobra 55, 00-312, Warszawa

14:30-16:00 SESJA 2B Wyzwania terytorialnego współzarządzania

Moderatorka: Aleksandra Nowakowska (UŁ)

Autorki: Paulina Legutko-Kobus (SGH), Ewa Boryczka (UŁ), Aleksandra Chabiera (UAM Poznań)

Tytuł: *Partycypacyjne zarządzanie dziedzictwem archeologicznym w polityce lokalnej – bariery i wyzwania*

Abstrakt:

Dziedzictwo kulturowe, którego specyficznym elementem jest dziedzictwo archeologiczne, posiada oprócz wartości historycznych i ekonomicznych także wartości emocjonalne i społeczne oraz daje możliwość interakcji i zaangażowania społecznego. Ujęcie w polityce lokalnej dziedzictwa archeologicznego związane jest z jego wartościowaniem. Wartościowanie z jednej strony wymaga zrozumienia wielu wymiarów dziedzictwa archeologicznego: naukowego, społecznego, ekonomicznego, kulturowego i ekologicznego. Z drugiej strony proces ten jest skomplikowany przez różnorodne potrzeby i perspektywy interesariuszy oraz przez konieczność zachowania równowagi między ochroną a udostępnianiem zasobów. Wartość dziedzictwa archeologicznego, mimo swej wielowymiarowości i trudności w ocenie, odgrywa kluczową rolę w zrównoważonym rozwoju i w budowaniu tożsamości kulturowej społeczności. Tym samym jest kluczowym elementem, który powinien stanowić przedmiot partycypacyjnego zarządzania. W wystąpieniu zostaną przedstawione możliwe podejścia (modele) na gruncie formalno-prawnym oraz dobrych praktyk do współzarządzania w zakresie dziedzictwa archeologicznego. Wspólne działania podejmowane na rzecz dziedzictwa archeologicznego są kluczowe dla wzmacniania tożsamości i integracji społecznej mieszkańców. Miejsca dziedzictwa archeologicznego często stają się przestrzeniami publicznymi, a o ich wykorzystaniu i zagospodarowaniu decydują coraz częściej interesariusze w procesie współzarządzania. W wystąpieniu zaprezentowane zostaną dobre praktyki współzarządzania dziedzictwem archeologicznym – w tym w kontekście zastosowanych narzędzi partycypacji. Na podstawie analizy literatury oraz studiów przypadku zostaną sformułowane bariery i wyzwania dla zarządzania partycypacyjnego dziedzictwem archeologicznym w polskich samorządach.

Autorka: Aleksandra Nowakowska (UŁ)

Tytuł: *Między współpracą a indywidualnym działaniem. Stan i zróżnicowanie kapitału relacyjnego samorządu lokalnego w Polsce*

Abstrakt:

Kapitał relacyjny należy do pojęć powszechnie wykorzystywanych na gruncie gospodarki przestrzennej, ale zarazem słabo zdefiniowanych i zbadanych. Jest on postrzegany jako podstawowy warunek współzarządzania lokalnego sprzyjający efektywności i skuteczności działania władz samorządowych. Podkreślane jest jego znaczenie dla budowania zasobów wiedzy lokalnej, rozwoju kreatywności oraz zdolności instytucjonalnych. Celem badania jest identyfikacja natężenia kapitału relacyjnego samorządu terytorialnego wraz z określeniem jego przestrzennego zróżnicowania. W badaniach uwzględniono cztery wymiary relacji: współpraca międzygminna, współpraca z NGOs, współpraca międzynarodowa w ramach miast partnerskich oraz współpraca z organizacjami samorządu terytorialnego. Zrealizowane badania ankietowe (1872 gminy, 76% populacji) ujawniają niski poziom kapitału relacyjnego samorządu lokalnego w Polsce oraz silną heterogeniczność przestrzenną w odniesieniu do wszystkich wymiarów relacji. Wskazują na wyraźną dominację wewnętrznych relacji współpracy nad zewnętrznymi. Wpływ na natężenie kapitału relacyjnego mają uwarunkowania historyczne, poziom urbanizacji oraz poziom rozwoju społeczno-gospodarczego.

Autorzy: Andrzej Raczyk, Sylwia Dołzbłasz,
Małgorzata Leśniak-Johann (UWr)

Tytuł: *Kształtowanie relacji współpracy samorządów terytorialnych
w kontekście transgranicznym*

Abstrakt:

Obszary pograniczy charakteryzują się specyficznymi warunkami w kształtowaniu relacji współpracy, wynikającymi m.in. z uwarunkowań i wyzwań współdziałania aktorów w kontekście transgranicznym. Granica stanowi bowiem istotną barierę pod względem przestrzennym, administracyjnym, gospodarczym i społeczno-kulturowym. Dlatego też inicjowanie i podtrzymywanie współpracy odgrywa w tym wypadku kluczowe znaczenie. Głównym celem badania była identyfikacja wzorców zachowań jednostek samorządu terytorialnego związanych z kształtowaniem relacji transgranicznych polegających na nawiązywaniu i kontynuacji współpracy transgranicznej w ramach projektów realizowanych w programach Interreg (w okresach programowania 2007-2013 oraz 2014-2020). Podstawą analizy były 24 pogłębione wywiady przeprowadzone z jednostkami samorządu terytorialnego zlokalizowanymi na granicy wewnętrznej (Polska z Niemcami, Czechami, Słowacją i Litwą) oraz zewnętrznej (Polska z Ukrainą, Białorusią i Rosją), po obu jej stronach. Badanie zostało przeprowadzone w latach 2023-2024. Efektem analizy była identyfikacja wzorców współpracy organizacji realizujących projekty Interreg. Istotne znaczenie dla kształtowania tych wzorców miała obecność lub brak wcześniejszej współpracy pomiędzy organizacjami, istnienie określonych czynników nawiązywania, kontynuowania lub braku kontynuowania współpracy (np. zaufanie, wspólnota potrzeb i celów), a także określone strategie współpracy przyjęte przez te organizacje.

Autor: Marcin Wojdat (UMP)

Tytuł: *Współpraca w Miejskich Obszarach Funkcjonalnych – diagnoza stanu i potrzeb*

Abstrakt:

Miejskie Funkcjonalne Obszary to przestrzennie ciągłe systemy osadnicze złożone z odrębnych jednostek administracyjnych (gmin miejskich, wiejskich i miejsko-wiejskich) i składające się ze zwartego obszaru miejskiego i powiązanej z nim strefy zurbanizowanej. Prowadzenie polityki wobec tych obszarów ma kluczowe znaczenie dla zmniejszenia nierówności, lepszego określenia ich potencjałów rozwojowych i kompleksowego rozwiązywania konfliktów na tych obszarach. Działania w Miejskich Obszarach Funkcjonalnych obejmują m.in. działania inwestycyjne, w szczególności w obszarach infrastruktury transportowej, środowiska i kwestii społecznych, a także rewitalizacji zdegradowanych obszarów. Podczas wystąpienia zaprezentowane zostaną wyniki badania przeprowadzonego przez Centrum Analiz i Badań Unii Metropolii Polskich wśród członków związków partnerskich Miejskich Obszarów Funkcjonalnych 18 największych polskich miast. Głównym celem badania była diagnoza stanu i jakości współpracy, określenie priorytetów rozwojowych obszarów oraz barier w ich realizacji. Badanie zostało przeprowadzone w pierwszej połowie 2025 r. i składało się z dwóch modułów: ilościowego (ankiety skierowanej do przedstawicieli samorządów i stowarzyszeń partnerskich) i jakościowego (zogniskowanych wywiadów grupowych z przedstawicielami stowarzyszeń).

Autor: Bogusław Bembenek (PRz)

Tytuł: *Inkluzja w zarządzaniu rozwojem klastra w regionach peryferyjnych*

Abstrakt:

Artykuł koncentruje się na inkluzji w zarządzaniu rozwojem klastrów w regionach peryferyjnych. Prowadzone rozważania naukowe dotyczą współczesnych wyzwań rozwojowych klastrów zakorzenionych terytorialnie w regionach peryferyjnych, powiązania inkluzji z integracją członków klastrów w kontekście społecznej i terytorialnej spójności, a także możliwości kreowania wartości wspólnej w ramach strategicznego podejścia klastrów i organizacji klastrowych do koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu. Z uwagi na fakt, że spójność terytorialna jest koncepcją wielowymiarową i złożoną tym bardziej uznano za zasadne uwzględnienie potencjału strategicznego inkluzji w klastrach wykazujących cechy organizacji sieciowej, gdyż są ważnym podmiotem (interesariuszem) dialogu terytorialnego, który ciągle wzbogacają swoimi dobrymi praktykami i znajomością lokalnego kontekstu rozwojowego.

Autorka: Eliza Farelnek (UWM)

Tytuł: *Implementacja i finansowanie programów rewitalizacji małych i średnich miast województwa warmińsko-mazurskiego*

Abstrakt:

Wprowadzenie: Znalezienie wystarczających, własnych i zewnętrznych, środków na finansowanie działań rewitalizacyjnych oraz odpowiednia konstrukcja tzw. montażu finansowego, jest jednym z kluczowych czynników warunkujących realizację procesu społeczno-gospodarczego ożywienia obszarów miejskich. **Cel badań:** Celem podjętych badań była charakterystyka dotychczasowych działań rewitalizacyjnych oraz ocena wykorzystania funduszy europejskich jako źródła finansowania procesów rewitalizacji zachodzących w małych i średnich miastach województwa warmińsko-mazurskiego. **Metodyka:** W związku z postawionym celem badań, w artykule dokonano omówienia specyfiki zrealizowanych programów rewitalizacji oraz porównania wskaźnika wartości dofinansowania rewitalizacji środkami Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), w ujęciu bezwzględnym i w przeliczeniu na 1 mieszkańca, we wszystkich małych i średnich miastach regionu. Podstawą wnioskowania była analiza treści programów rewitalizacji pojedynczych miast, a także „Ponadlokalnego programu rewitalizacji sieci miast Cittaslow województwa warmińsko-mazurskiego”. Analiza, poprzedzona przeglądem literatury, opierała się głównie na danych o efektach podjętych działań oraz wartości i źródłach finansowania projektów rewitalizacyjnych badanych miast. Dane pochodziły m.in. z Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, Urzędu Marszałkowskiego i właściwych urzędów miast. Okres objęty analizą to lata 2007-2020, w których to fundusze europejskie rozdysponowywane były w dwóch pełnych perspektywach unijnych: 2007-2013 oraz 2014-2020. **Wnioski:** Większość badanych miast wykorzystywała do finansowania rewitalizacji środki pochodzące głównie z EFRR, a „Ponadlokalny program rewitalizacji miast Cittaslow województwa warmińsko-mazurskiego” stał się szansą na pozyskanie środków europejskich przez wiele najmniejszych miast regionu. Ponadlokalny program rewitalizacji miast Cittaslow jest bardzo dobrym przykładem sieciowej współpracy miast w zakresie pozyskiwania źródeł finansowania rewitalizacji, a także koncentracji środków w miastach, które przyjęły podobny model rozwoju (slow city). Jest to unikatowe podejście, polegające na skoncentrowaniu alokacji środków na rewitalizację w sieci miast i aplikowaniu o nie przez podmioty należące do większej struktury sieciowej. W pracy zwrócono również uwagę na możliwości wykorzystania funduszy europejskich oraz partnerstwa publiczno-prywatnego w tzw. hybrydowym finansowaniu rewitalizacji.

Autorka: Dorota Flizikowska (PBS)

dorota.flizikowska@pbs.edu.pl

Tytuł: *Crowdsourcing jako wyzwanie i szansa dobrego rządzenia w jednostkach samorządu terytorialnego*

Abstrakt:

Współczesne miasta są obecnie ośrodkami o dużym stopniu koncentracji działalności gospodarczej, biznesu, szkolnictwa i usług publicznych. Określane jako nośnik cywilizacji, stają się węzłami sieci przedsiębiorstw, instytucji, pracowników, wiedzy i umiejętności. Ponad 70% obywateli Unii Europejskiej to mieszkańcy terenów zurbanizowanych. W Polsce, uwzględniając mieszkańców obszarów zlokalizowanych w bliskim sąsiedztwie miast (pozostających z miastami w silnych związkach funkcjonalnych), procent ludności kraju, którego bezpośrednio dotyczą kwestie miejskie, wynosi ponad 70%. Ze względu na dynamiczny rozwój technik informacyjno-komunikacyjnych, sfera publiczna, współzarządzanie i angażowanie się obywateli przyjmują szczególne formy i manifestują się na wiele nowych sposobów. Sieć Internet umożliwia nowatorskie formy współpracy oraz szybkie budowanie społeczności zorientowanych na pracę nad danym problemem. Pojawiają się nowe możliwości wymiany wiedzy, doświadczeń i informacji. Przyszłość współczesnych miast coraz bardziej zależy od potrzeb i oczekiwań ich mieszkańców, dlatego kluczową rolę odgrywa dostępność skutecznych narzędzi umożliwiających kontakt i wymianę informacji między władzami lokalnymi, a społecznością. Crowdsourcing jako koncepcja bazująca na angażowaniu społeczeństwa przy wykorzystaniu zaawansowanych technologii, może być jedną z podstaw nowatorskiego podejścia do dobrego współrządzenia miastem.

Przegląd funkcjonowania polskich, miejskich platform crowdsourcingowych wykazuje, iż władze polskich miast aktywnie poszukują sposobów i narzędzi na wsparcie dialogu z mieszkańcami, a także na uczynienie go efektywniejszym i nowocześniejszym. Obserwuje się rosnącą popularność i zainteresowanie władz i instytucji (szczególnie lokalnych) wykorzystaniem idei crowdsourcingu w budowaniu społecznego zaangażowania i wsparcia procesów decyzyjnych, a także jako koncepcji wsparcia dobrego rządzenia na poziomie jednostek samorządu terytorialnego. Niniejszy artykuł analizuje dwie perspektywy zastosowania crowdsourcingu w kontekście wsparcia koncepcji dobrego rządzenia: jako wyzwanie związane z potrzebą odpowiedniej implementacji do struktur administracyjnych oraz jako szansę na zwiększenie otwartości, partycypacji obywatelskiej i lepsze dopasowanie usług publicznych do potrzeb społeczności lokalnych.

W przeprowadzonych na szeroką skalę badaniach (zakres badań objął wszystkie polskie miasta i ich urzędy tj. 979 miast) zastosowano metodę analizy i krytyki piśmiennictwa (źródłowego), metodę badania dokumentów i analizy danych zastanych oraz metodę sondażu diagnostycznego. Zrealizowany proces badawczy umożliwił rozpoznanie ponad stu miast wykorzystujących platformy crowdsourcingowe i stworzenie wykazu polskich platform crowdsourcingowych funkcjonujących w urzędach miast. A także, pozwolił na określenie najistotniejszych wyzwań i szans implementacji crowdsourcingu na rzecz wspierania koncepcji dobrego rządzenia w urzędach miast polskich.

Autorka: Dominika Hołuj (UEK)

Tytuł: *Współpraca samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych dotycząca obiektów i przestrzeni historycznie cennych*

Abstrakt:

Organizacje pozarządowe to podmioty realizujące rozbudowany katalog funkcji, w tym: strażnicze, rzecznicze, produkcyjne i usługowe, indukowania zmiany społecznej, gospodarczej, czy w działaniach działania władzy publicznej. To podmioty tworzące relacje międzysektorowe i wewnątrzsektorowe, budujące rezylencję. Są one także podmiotami generującymi i mobilizującymi kapitały: społeczny, kulturowy i materialny. W szerokim spektrum celów jakie realizują znajdują się m.in. te związane z opieką nad obiektami i przestrzeniami dziedzictwa. Co istotne, wiele organizacji pozarządowych działa na rzecz zachowania takich obiektów i przestrzeni, które nie posiadają statusu zabytku i nie są objęte formalną ochroną prawną innego typu. Wobec ogromu wyzwań zarządzania tym licznym i zróżnicowanym zasobem rysuje się potrzeba współdziałania międzysektorowego dla zwiększenia efektywności jego ochrony. Jedną z płaszczyzn takiej współpracy jest ta pomiędzy organizacjami pozarządowymi a jednostkami samorządu terytorialnego. Celem badania jest uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania: 1) Na ile i w jakich wymiarach potencjał organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz przestrzeni historycznie cennych jest dostrzegany przez jednostki samorządu terytorialnego?; 2) Jakie funkcje organizacji pozarządowych identyfikowane są w programach współpracy jednostek samorządu terytorialnego z tymi organizacjami? 3) Jakie zadania zaplanowane w programach współpracy faktycznie udaje się zrealizować oraz 4) Jakie są przyczyny braku realizacji założeń programów współpracy w analizowanym obszarze? Analiza jest prowadzona na bazie zapisów programów współpracy organizacji pozarządowych z organizacjami pozarządowymi i – w dalszej kolejności - sprawozdań z ich realizacji. Obszar objęty badaniem to województwa małopolskie i dolnośląskie. Dobór tych dwóch regionów był celowy. Uwzględnia z jednej strony odmienne specyfiki ich historii, a co za tym idzie i odmienne dziedzictwo wypełniające krajobraz kulturowy. Ponadto oba regiony charakteryzują się zarówno dużym nasyceniem przestrzeni zabytkami nieruchomymi (co stanowi niedoskonały, niepełny, jednak możliwy do ujęcia ilościowego wskaźnik nasycenia dziedzictwem kulturowym) oraz są obszarami o stosunkowo dużej liczbie organizacji pozarządowych działających w regionie. Ze względu na termin sporządzania sprawozdań z wykonania programów współpracy realizacja badania na dzień zgłaszania abstraktu jest w toku.

Autorki: Anna Mempel-Śnieżyk, Katarzyna Miszczak (UEW)

Tytuł: *Start-upy wiedzochłonne a polityka władz lokalnych: jak przedsiębiorcy postrzegają wsparcie samorządów?*

Abstrakt:

W kontekście polityk krajowych i europejskich wspierających rozwój miast i regionów, niniejsze badanie koncentruje się na roli samorządów lokalnych w kreowaniu sprzyjających warunków dla start-upów wiedzochłonnych, będących kluczowymi ogniwami innowacji i wzrostu gospodarczego. Analiza skupia się na instytucjonalnych mechanizmach wspierania przedsiębiorczości przez samorządy, ze szczególnym uwzględnieniem inwestycji infrastrukturalnych, ram regulacyjnych oraz sieci współpracy. Do badania wykorzystano standaryzowany kwestionariusz ankiety wśród 360 start-upów wiedzochłonnych, mających swoją siedzibę na terenie Polski i działających od 2 do 5 lat. Wyniki pokazują, że choć przedsiębiorcy wysoko oceniają wsparcie rzeczowe, takie jak rozwój infrastruktury czy partnerstwa z instytucjami badawczymi, to występuje znaczna luka informacyjna w zakresie dostępnych inicjatyw lokalnych. Ponad połowa ankietowanych nie miała wiedzy o istniejących strategiach rozwoju gmin ani o funkcjonowaniu dedykowanych biur wsparcia biznesu. Dodatkowo, wsparcie regulacyjne i administracyjne oraz zachęty podatkowe zostały ocenione pozytywnie, podczas gdy usługi doradcze w obszarze finansów i współpraca na rzecz ochrony środowiska zyskały niższe noty. Zidentyfikowano zatem konieczność usprawnienia kanałów komunikacji i zaangażowania pomiędzy samorządami a przedsiębiorstwami, aby zoptymalizować dostępne mechanizmy wsparcia. Rezultaty przeprowadzonych badań mogą stanowić wkład w dyskusję nad politykami prowadzonymi w oparciu o specyfikę poszczególnych terytoriów (place-based policies) i formułują praktyczne rekomendacje dla ulepszenia instytucjonalnego otoczenia przedsiębiorstw wiedzochłonnych w polskich JST.

21.10.2025 (wtorek)

miejsce obrad: Wydział Neofilologii UW, ul. Dobra 55, 00-312, Warszawa

9:00-10:30 SESJA 3A *Polityka miejska a terytorializacja procesów społeczno-gospodarczych*

Moderator: Dariusz Głuszczyk (UEW)

Autorka: Anna Sobestjańska (UMP)

Tytuł: *Wyzwania największych polskich metropolii w świetle prognozowanych przemian społeczno-demograficznych*

Abstrakt:

Polska, podobnie jak wiele innych krajów europejskich, doświadcza głębokich przemian demograficznych, które będą kontynuowane w przyszłości. Wyniki prognozy ludnościowej GUS na lata 2023–2060 wskazują na postępujący ubytek ludności w skali, któremu towarzyszyć będą zmiany w strukturze ludności według wieku, określane jako proces starzenia się populacji. Jednocześnie szacuje się, że metropolie w mniejszym stopniu będą tracić mieszkańców niż największe polskie miasta czy cała Polska. W perspektywie kolejnych 10-leci postępować będzie proces suburbanizacji, czyli rozlewania się miast poza ich granice administracyjne i wzrostu liczby mieszkańców w gminach podmiejskich. W konsekwencji oznacza to konieczność zacieśnienia współpracy metropolitalnej w celu zapewnienia mieszkańcom na obszarach całych metropolii wysokiej jakości życia poprzez rozwój infrastruktury, usług publicznych czy wspólnego planowania inwestycji i spójnych strategii rozwoju regionów. Działania w tym zakresie koncentrować się będą na dostosowaniu polityk miejskich i regionalnych do zmieniających się potrzeb i stylów życia mieszkańców w różnym wieku i zacieśnianiu związków funkcjonalnych. W referacie zaprezentowane zostaną najważniejsze wyzwania związane projektowaniem usług publicznych, strategicznego planowania i elastycznego zarządzania miastami pozostającymi w ścisłej relacji ze związkami metropolitalnymi w świetle wyników analizy przygotowanej przez Centrum Analiz i Badań Unii Metropolii Polskich pn. „Starzejące się miasta. Przemiany demograficzne prognozowane do 2050 r. a wyzwania największych polskich miast”. W wystąpieniu poruszone zostaną tematy dotyczące kierunków dalszego rozwoju obszarów metropolitalnych i harmonijnego dostosowania usług m.in.: edukacyjnych, usług zdrowotnych, społecznych, polityk mieszkaniowych czy przeprowadzania niezbędnych zmian w przestrzeni publicznej z uwzględnieniem zarówno potrzeb obecnych, jak i przyszłych mieszkańców, zapewniając zrównoważony rozwój i wysoką jakość życia mieszkańców całych metropolii.

Autorzy: Jarosław Działek, Monika Murzyn-Kupisz (UJ)

Tytuł: *Peryferie jako nowe przestrzenie kreatywności? Zmiany w lokalizacji przemysłów kreatywnych w Polsce w okresie po pandemii*

Abstrakt:

Badania dotyczące przestrzennych skupisk przemysłów kreatywnych wskazują na ich koncentrację w miastach, co skłoniło do szeroko zakrojonych analiz ich funkcjonowania w dużych ośrodkach miejskich (Markusen 2014; Rius-Ulldemolins 2014; Boix i in. 2016; Wojnar 2016; Murzyn-Kupisz, Działek 2017). Jednak rośnie także zainteresowanie działalnością przedsiębiorstw kreatywnych na obszarach peryferyjnych, mimo wyzwań wynikających z ich oddalenia od klastrów kreatywnych (Grant i in. 2014; Hautala 2015; Costa, Lynch 2021; Silva i in. 2023), pogłębianych przez takie cechy jak słabsza dostępność transportowa, mniejsza gęstość zaludnienia oraz niższy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego (Novotný i in. 2015; Pugh, Dubois 2021). Pomimo tych trudności, peryferia mogą być atrakcyjne, oferując niższe koszty życia oraz spokój sprzyjający pracy twórczej. Mogą również stanowić źródło inspiracji i tożsamości twórczej, a także umożliwiać zakorzenienie w lokalnych sieciach społecznych. W tym kontekście obszary peryferyjne mogą stać się również źródłem nowych, innowacyjnych rozwiązań kreatywnych (Hautala 2015; Grabher 2018). Obecność działalności kreatywnej na peryferiach wiąże się jednak z koniecznością większej mobilności w celu utrzymania niezbędnych kontaktów z centrami kreatywnymi, co współcześnie może być częściowo zastępowane przez sieci cyfrowe (Bennett 2010; Grant i in. 2014; Hautala, Jauhiainen 2019; Działek, Murzyn-Kupisz 2023). Pandemia Covid-19 dodatkowo zwiększyła zainteresowanie tymi obszarami, wzmacniając przedpandemiczne trendy pracy zdalnej oraz kreatywnego nomadyzmu (van den Broek i in. 2023). Rosnąca obecność podmiotów kreatywnych może stać się jednym z bodźców rozwoju i aktywizacji terenów peryferyjnych (Silva i in. 2023). Celem naszego opracowania jest zatem analiza wzorców lokalizacyjnych przedsiębiorstw kreatywnych w Polsce zarówno w okresie przedpandemicznym, jak i po pandemii (posługując się danymi GUS dla lat 2019 i 2024), oraz ustalenie, czy nastąpiły istotne zmiany ich obecności na obszarach peryferyjnych. W szczególności chcemy zidentyfikować miejsca, w których liczba firm z sektora kreatywnego w regionach peryferyjnych wzrosła po zakończeniu kryzysu zdrowotnego lub – przeciwnie – zmalała.

Autor: Marian Kachniarz (UPWr)

Tytuł: Powiat – dekonstrukcja czy funkcjonalna redefinicja?

Abstrakt:

Debata nad zasadnością istnienia powiatów w Polsce koncentruje się głównie na pytaniu, czy ten szczebel administracyjny spełnia swoje funkcje w obecnych uwarunkowaniach kompetencyjnych i finansowych. Dyskusja ta pozostaje jednak powierzchowna, nieuwzględniająca głębszych procesów demograficznych, takich jak kurczenie się populacji czy ograniczenia w profesjonalnych zasobach kadrowych na poziomie lokalnym. Tymczasem zmiany te mogą nie tylko uzasadniać dalsze istnienie powiatów, ale również wymagać przemyślanej wertykalnej migracji kompetencji między szczeblami administracyjnymi. Prezentowany referat ma na celu przeformułowanie pytania o zasadność powiatów poprzez analizę ich potencjalnej roli w systemie adaptacyjnym, zdolnym do reagowania na zmieniające się warunki społeczno-gospodarcze. Ocenie poddane zostaną zarówno obecne funkcje powiatów, jak i możliwości ich redefinicji poprzez pryzmat migracji kompetencji w układzie wertykalnym, w świetle pogłębiających się wyzwań ludnościowych i profesjonalizacyjnych. Badania oparto na zastosowaniu koncepcji zarządzania terytorialnego (territorial governance) oraz elastycznego podejścia do przestrzeni administracyjnych (soft spaces). Metody obejmują analizę literatury przedmiotu, analizę danych statystycznych (w tym techniki regresji i analizy skupień), studia przypadków wybranych powiatów w województwach o odmiennych trajektoriach rozwojowych oraz pogłębione wywiady z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego. Rezultatem jest opracowanie modelowych propozycji dostosowania podziału kompetencji do rzeczywistego wymiaru funkcjonalnego usług publicznych. Prezentowany referat wskazuje na potrzebę odejścia od sztywnych ram oceny jednostek terytorialnych w kierunku bardziej dynamicznego, adaptacyjnego podejścia.

Autorzy: Mirosław Betej, Radostaw Cellmer (UWM)

Tytuł: *Porty lotnicze w przestrzeni miejskiej: ograniczone obszary użytkowania a rynek mieszkaniowy*

Abstrakt:

Porty lotnicze zlokalizowane w strukturze miejskiej generują konflikty przestrzenne, środowiskowe i społeczne. Jednym z narzędzi instytucjonalnych łagodzących te konflikty są obszary ograniczonego użytkowania (OOU), wyznaczane wokół lotnisk. Pomimo że, celem jest ochrona mieszkańców przed uciążliwościami (np. hałasem), strefy te mogą prowadzić do efektu stygmatyzacji przestrzennej, obniżając atrakcyjność inwestycyjną i aktywność rynkową. Przeprowadzona analiza przestrzenna z wykorzystaniem narzędzi GIS miała na celu ocenę wpływu wyznaczania nowych stref OOU na lokalne rynki mieszkaniowe. Badanie wykazało wyraźne obniżenie cen i aktywności transakcyjnej wewnątrz stref OOU w porównaniu z ich otoczeniem. Jednocześnie zauważono niejednorodność przestrzenną reakcji rynku, zależną od lokalnych uwarunkowań, skali urbanizacji i percepcji ryzyka. Wyniki wskazują na potrzebę dalszych analiz dotyczących relacji między polityką przestrzenną a dynamiką rynku mieszkaniowego w kontekście stref ograniczonego użytkowania.

Autorzy: Dariusz Głuszczyk, Dorota Rynio,
Alicja Zakrzewska-Półtorak (UEW)

Tytuł: *Zieleń jako przewaga w budowaniu atrakcyjnego terytorium dużych miast. Studium przypadku Wrocławia*

Abstrakt:

Współcześnie miasta, szczególnie duże i intensywnie rozwijające się, przyciągają do siebie nowych mieszkańców. Przestanki takiego procesu są zróżnicowane, a wybory ludzi, gdzie zamieszkać, które miasta są atrakcyjne, są również zdywersyfikowane. Problemem staje się jak zbudować przewagę terytorium, przedstawić atrakcyjną ofertę i zapewnić wysoką jakość życia. Atrakcyjne terytorium to takie, które posiada silne i specyficzne przewagi endogeniczne, dzięki którym dotychczasowi mieszkańcy pozostają na tym obszarze, a jednocześnie przyciągani są tu nowi ludzie. Celem wystąpienia jest przedstawienie znaczenia zasobów zieleni we Wrocławiu, ich ilości i jakości, dla wsparcia budowy terytorium atrakcyjnego dla mieszkańców i innych użytkowników miasta, w tym budowania relacji i interakcji w ramach społeczności lokalnej oraz kształtowania przewagi przez tworzenie warunków do wysokiej jakości życia. Podczas wystąpienia przedstawione zostaną mocne i słabe strony zasobu zieleni we Wrocławiu. Określone zostaną podstawy polityki miejskiej w zakresie budowy przewagi terytorium poprzez podejmowane działania w zakresie kształtowania zieleni w mieście. Zostanie zwrócona uwaga na zróżnicowanie struktury przestrzennej miasta w tym zakresie (jak np. przykłady betonozy w centrum, ale także na nowych peryferyjnych osiedlach). Ocenione zostaną przykłady przeciwdziałania negatywnym zmianom (uwarunkowanym historycznie oraz będące efektem bieżących działań deweloperskich) podejmowane w ramach polityki miejskiej w tym zakresie, m.in. przykłady innowacyjnych rozwiązań. W wyniku prowadzonych badań ustalono, że Wrocław podejmuje wiele działań w zakresie kształtowania zieleni w mieście, tak aby zbudować atrakcyjną ofertę terytorium dla obecnych i przyszłych mieszkańców miasta. Efekty tych działań są zróżnicowane. Pozytywnym aspektem jest nowe podejście do zarządzania zielenią, w którym rewitalizuje się obszary betonozy w mieście, stosuje się działania antycypacyjne w przypadku budowy nowych osiedli – wpływając na zwiększony udział terenów zielonych, a także dąży się do partycypacji mieszkańców w procesie kształtowania zieleni.

Autor: Piotr Hajduga (UEW)

Tytuł: *Specjalne strefy ekonomiczne jako narzędzie terytorializacji rozwoju gospodarczego: wpływ SSE na transformację struktur miejskich w Polsce*

Abstrakt:

Celem opracowania jest analiza specjalnych stref ekonomicznych (SSE) w Polsce jako narzędzia ukierunkowania rozwoju gospodarczego oraz ocena ich wpływu na transformację struktur miejskich. W pracy zaprezentowano teoretyczne ujęcie SSE jako instrumentu polityki gospodarczej, którego oddziaływanie wykracza poza sferę ekonomiczną, wpływając również na kształt przestrzeni miejskiej, układ funkcjonalny i dynamikę procesów urbanizacyjnych. Na podstawie studiów literaturowych oraz danych statystycznych ukazano zróżnicowane konsekwencje funkcjonowania SSE w miastach – od intensyfikacji inwestycji i wzrostu zatrudnienia, przez rozwój nowych obszarów przemysłowych i logistycznych, po procesy suburbanizacji i fragmentaryzacji przestrzeni. Szczególny nacisk położono na rolę SSE w przebudowie lokalnych struktur gospodarczych oraz w tworzeniu nowych form powiązań między kapitałem globalnym a lokalnym kontekstem społecznym i przestrzennym. Wyniki badań wskazują, że SSE w Polsce stanowią katalizator zmian, jednak ich wpływ na transformację struktur miejskich ma charakter ambiwalentny: z jednej strony przyczyniają się do modernizacji gospodarki lokalnej, z drugiej – generują nowe wyzwania w zakresie ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju.

Autor: Mateusz Ilba (UEK)

Tytuł: *Dynamika wydawania pozwoleń budowlanych na terenach chronionych i w ich otoczeniu na obszarze polskich miastach w kontekście procesów terytorializacji społeczno- gospodarczej*

Abstrakt:

Ekspansja zabudowy na tereny chronione i ich otoczenie stanowi istotny dylemat rozwojowy, konfrontując potrzebę rozwoju z koniecznością ochrony cennego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Procesy terytorializacji, prowadzące do rozlewania się miast i suburbanizacji, wywierają presję na tereny chronione, stawiając nowe wyzwania przed zarządzaniem przestrzennym i ochroną środowiska. Głównym założeniem badawczym jest sprawdzenie, jakie występują trendy w wydawaniu pozwoleń budowlanych na terenach chronionych, a w szczególności ich strefach buforowych i terenach przyległych w polskich miastach na przestrzeni lat od 2016 do 2025 roku. Badanie pozwoli odpowiedzieć na pytanie w jaki sposób procesy terytorializacji społeczno-gospodarczej (np. suburbanizacja, rozwój stref aktywności gospodarczej) korelują z liczbą i charakterem wydawanych pozwoleń budowlanych na terenach chronionych i w ich otoczeniu. Pośrednio zostaną zdefiniowane perspektywy i potencjalne konflikty między rozwojem budownictwa a ochroną terenów chronionych w kontekście dalszej terytorializacji polskich miast. W prowadzonych badaniach łączone są ze sobą metody ilościowe oraz jakościowe. Do głównych metod ilościowych wykorzystano analizę statystyk dotyczących wydanych pozwoleń budowlanych na terenach chronionych i ich otoczeniu w wybranych miastach, analizę przestrzenną rozmieszczenia pozwoleń i lokalizacji różnych typów inwestycji (zabudowa mieszkaniowa/usługowa/produkcyjna), analizę korelacji przestrzennej wzrostu liczby ludności na obrzeżach miast z wydawanymi pozwoleniami budowlanymi i jednoczesnym rozwojem infrastruktury transportowej. Do badań włączone zostaną metody jakościowe polegające na analizie dokumentów planistycznych (studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, strategie rozwoju) oraz studia przypadku wybranych miast lub obszarów chronionych, gdzie widoczna jest intensywna presja inwestycyjna. Głównymi spodziewanymi efektami badania to zmierzenie skali i charakteru presji inwestycyjnej na tereny chronione w polskich miastach, zdefiniowanie mechanizmów decyzyjnych dotyczących wydawania pozwoleń budowlanych na tych terenach, sprawdzenie skuteczności istniejących instrumentów ochrony a także określenie potencjalnych kierunków zmian w polityce przestrzennej i ochronie środowiska w kontekście terytorializacji.

Autorzy: Veranika Kaleyeva, Piotr Werner, Mariusz Porczek (UW)

Tytuł: *Lokalny Indeks Rozwoju Społecznego w Polsce: Terytorialne zróżnicowanie i implikacje dla polityki miejskiej i regionalnej*

Abstrakt:

Lokalny Indeks Rozwoju Społecznego (LHDI) stanowi narzędzie pomiaru rozwoju społecznego na poziomie regionalnym, obejmujące zasadnicze wymiary takie jak zdrowie, edukacja oraz poziom życia. Prezentowane opracowanie podejmuje analizę przestrzennego zróżnicowania wartości LHDI w Polsce w latach 2010 i 2023, ze szczególnym uwzględnieniem komponentów składowych indeksu. Poprzez identyfikację regionalnych dysproporcji, badanie umożliwia rozpoznanie kluczowych tendencji oraz dynamiki zmian rozwoju społecznego w poszczególnych regionach kraju. Uzyskane rezultaty mogą stanowić cenną przesłankę dla kształtowania bardziej zróżnicowanych terytorialnie działań rozwojowych w ramach polityk publicznych.

Autor: Piotr Maleszyk (UMCS)

Tytuł: *Krajowe i zagraniczne migracje pomaturalne. Wnioski z badań losów absolwentów szkół średnich w Lublinie*

Abstrakt:

Celem opracowania jest identyfikacja i ocena natężenia, selektywności oraz kierunków krajowych i zagranicznych migracji pomaturalnych. W analizach wykorzystano unikalne dane pochodzące z pięciu edycji badań losów absolwentów szkół średnich realizowanych we współpracy z Urzędem Miasta Lublin w latach 2016-2020. Na tle dotychczasowego stanu wiedzy o migracjach pomaturalnych, przedstawiane badanie charakteryzuje się trzema atutami: dotyczy migracji zrealizowanych (a nie intencji migracyjnych), uwzględnia wynik z egzaminu maturalnego jako indywidualną miarę kapitału ludzkiego oraz jest badaniem pełnym, charakteryzującym się wysokim poziomem realizacji. Badanie pozwoliło na zgromadzenie informacji o dalszych losach 16 793 absolwentów, w tym 572 osób, które wyjechały za granicę. Wyniki wskazują, że odsetek młodzieży migrującej poza region wynosi około 20% i nie wydaje się wysoki na tle danych o migracjach młodzieży z innych krajów. W opracowaniu przedstawiono także najważniejsze kierunki migracji krajowych i zagranicznych. Z kolei rozkłady stóp migracji krajowych i zagranicznych według wyniku maturalnego oraz wyniki modeli logitowych potwierdzają pozytywną selekcję do migracji – wyższe prawdopodobieństwo odpływu najbardziej uzdolnionej młodzieży. Negatywna selekcja do migracji dotyczy natomiast absolwentów wyjeżdżających za granicę w celach zarobkowych. Silną pozytywną selekcję do migracji studenckich uznano za ważny mechanizm redystrybucji zasobów kapitału ludzkiego między regionami, który może wpływać negatywnie na akumulację kapitału ludzkiego obszaru wysyłającego. Wyniki oceniono z perspektywy ustaleń teorii kapitału ludzkiego oraz teorii poszukiwań i dopasowań na rynku pracy.

Autorzy: Mariusz Porczek, Piotr Werner (UW)

Tytuł: *Typologia miejscowości na potrzeby delimitacji stref urbanistycznych w Polsce*

Abstrakt:

Rozwój osadnictwa miejskiego w Polsce spowodował wiele problemów takich jak przeludnienie i ekspansja przestrzenna, które zagrażają środowisku przyrodniczemu i tworzą chaos przestrzenny. Zmiany w strukturze demograficznej w Polsce doprowadziły do konieczności usystematyzowania rozwoju osadnictwa. Od 1989 r. polskie obszary miejskie przeszły znaczącą metamorfozę - niektóre wyludniły się, a inne stały się obszarami metropolitalnymi. Duża autonomia gmin pozwalała na niekontrolowany rozrost sieci osadniczej, także w kierunkach typowo wiejskich. Ustawa z 2006 r. nałożyła na samorządy województw obowiązek opracowania strategii rozwoju regionalnego i planów zagospodarowania przestrzennego obszarów miejskich, ale nie przyniosło to odpowiednich rezultatów. Miasta nadal się rozrastają, często powodując problemy dla społeczeństwa, władz lokalnych i naturalnych ekosystemów. Władze lokalne często wdrażają środki planistyczne w oparciu o interesy swoich jednostek, pomijając długoterminowe problemy, takie jak brak szkół, przedszkoli, infrastruktury handlowej i zatory komunikacyjne. Problemy takie od dawna występują na całym świecie, co determinowało środowisko naukowe do wytworzenia teoretycznych koncepcji rozwiązań urbanistycznych mających niwelować skutki ekspansji osadniczej (np. Traditional Neighbourhood Development, Transit-Oriented Development, Urban Boundary Model, Rural Boundary Model). Wraz z nimi pojawiły się koncepcje strefowych modeli urbanistycznych zakładające rozwój osadnictwa na danym obszarze do pewnego, konkretnego poziomu. Modele takie tworzone i wdrażane przez środowisko naukowe oraz instytucje publiczne wykorzystywały różne czynniki społeczno-ekonomiczne mające wpływ na rozwój określonych jednostek, którymi mogły być jednostki podziału administracyjnego, regiony geograficzne czy sztuczne jednostki podstawowe. Mając na uwadze powyższe koncepcje i metody autorzy podjęli się zbadania poziomu urbanizacji polskich miejscowości za pomocą czynników urbanistyczno-infrastrukturalnych, demograficznych i struktury zagospodarowania. Umożliwiło to stworzenie typologii miejscowości pod względem ich kierunków zagospodarowania oraz możliwości dalszego rozwoju. Otrzymane wyniki dają możliwość określenia zasięgów występowania zespołów miejskich oraz obszarów peryferyjnych, a także, co najważniejsze umożliwiają delimitację stref miejskich, podmiejskich oraz typowo wiejskich na obszarze całego kraju. Te zaś mogą być pomocne w kontrolowaniu odpowiedniego rozwoju urbanizacji oraz utrzymaniu odpowiedniego funkcjonowania regionów osadniczych.

21.10.2025 (wtorek)

miejsce obrad: Wydział Neofilologii UW, ul. Dobra 55, 00-312, Warszawa

9:00-10:30 SESJA 3B *Odporność miast i regionów we współczesnych przemianach polityki rozwoju*

Moderator: prof. Paweł Churski (UAM Poznań)

Autor: Krzysztof Stachowiak (UAM Poznań)

Tytuł: *Cyfrowe bliźniaki jako narzędzie wzmacniania odporności miejskiej: między technologiczną obietnicą a rzeczywistością wdrożeń*

Abstrakt:

W ostatnich latach cyfrowe bliźniaki (digital twins) zyskują coraz większą popularność jako narzędzie wspierające zarządzanie miastem, planowanie przestrzenne oraz reagowanie na kryzysy. W założeniu pozwalają one na tworzenie dynamicznych, cyfrowych replik systemów miejskich, umożliwiających symulacje scenariuszy, testowanie rozwiązań i przewidywanie skutków decyzji. W kontekście budowania odporności miast na zakłócenia – takie jak zmiany klimatu, pandemie czy konflikty geopolityczne – cyfrowe bliźniaki postrzegane są jako innowacyjne narzędzie wspierające zarówno "absorptive", "adaptive", jak i "transformative resilience". Prezentacja podejmuje próbę krytycznej analizy potencjału i ograniczeń cyfrowych bliźniaków w praktyce miejskiej. Opierając się na przeglądzie literatury oraz przykładach wdrożeń z wybranych miast europejskich, przedstawione zostaną kluczowe funkcje i zastosowania cyfrowych bliźniaków w kontekście odporności miejskiej. Jednocześnie zaprezentowane zostaną wyzwania związane z wdrażaniem tej technologii, takie jak fragmentacja danych, brak interoperacyjności, ograniczenia finansowe oraz ryzyko reprodukcji istniejących nierówności społecznych. Celem wystąpienia jest refleksja nad tym, czy i w jakim zakresie cyfrowe bliźniaki rzeczywiście wspierają odporność miast, a także w jakich warunkach ich zastosowanie może stać się elementem inkluzywnej i sprawiedliwej polityki miejskiej.

Autorka: Blanka Gosik (UŁ)

Tytuł: *Smart konsument w odpornym mieście – cyfrowe platformy sprzedaży lokalnej jako element strategii adaptacyjnej po COVID-19*

Abstrakt:

Pandemia COVID-19 znacząco wpłynęła na codzienne życie mieszkańców miast, ujawniając słabości globalnych łańcuchów dostaw oraz wzmacniając potrzebę budowania odporności lokalnych społeczności i gospodarek. Jednym z przejawów adaptacyjnej odpowiedzi miast na te zmiany stał się rozwój cyfrowych platform sprzedaży lokalnej, które umożliwiają bezpośrednie połączenie lokalnych producentów z konsumentami. Celem niniejszego badania jest ocena roli tych platform jako elementu strategii adaptacyjnej miast oraz ich znaczenia w kształtowaniu postaw tzw. smart konsumenta – świadomego, zaangażowanego użytkownika, który dokonuje wyborów opartych na wartościach (lokalność, zrównoważony rozwój, etyczna konsumpcja). Zakres badania obejmuje analizę wybranych polskich i zagranicznych platform (m.in. LokalnyRolnik, La Ruche qui dit Oui!, Open Food Network) pod kątem ich struktury, funkcji oraz wpływu na lokalne systemy gospodarcze i społeczne. Wykorzystano podejście mieszane: analizę danych zastanych, wywiady z operatorami platform oraz ankietę internetową wśród konsumentów. Oceniane były m.in. motywacje zakupowe, częstotliwość korzystania z platform, bariery oraz oczekiwane funkcjonalności. Wyniki wskazują, że cyfrowe platformy sprzedaży lokalnej nie tylko umożliwiają dostęp do lokalnych produktów, ale również budują odporność społeczną (np. poprzez wzmacnianie zaufania i relacji lokalnych), gospodarczą (zwiększenie obrotów lokalnych MŚP), a także cyfrową (rozwój kompetencji technologicznych). Oczekiwanym efektem długofalowym jest trwałe zakorzenienie modeli globalnych – łączących globalne narzędzia (technologie cyfrowe) z lokalnym potencjałem i tożsamością. Badanie podkreśla znaczenie cyfrowych narzędzi jako części miejskich strategii odporności oraz wskazuje potencjalne kierunki ich rozwoju w kontekście polityki rozwoju regionalnego i transformacji konsumpcji.

Autorka: Ewa Kubejko-Polańska (UR)

Tytuł: *Technologie cyfrowe w srebrnej gospodarce jako element kształtowania odporności miast*

Abstrakt:

Srebrna gospodarka, obejmująca usługi i produkty skierowane do seniorów, staje się nie tylko odpowiedzią na wyzwania związane ze starzeniem się społeczeństwa, ale także narzędziem w budowie długookresowej odporności miast. Technologie cyfrowe stanowią kluczowy element w tym procesie, ponieważ umożliwiają zwiększenie dostępu do usług publicznych, zmniejszenie izolacji społecznej oraz poprawę samodzielności i jakości życia seniorów. Jednakże technologie cyfrowe wspierają rozwój srebrnej gospodarki, tym samym kształtują odporność miast, tylko wtedy, gdy są dostępne i dostosowane do specyficznych potrzeb starzejącej się populacji. Dlatego też w przeprowadzonym badaniu podjęto próbę określenia stopnia wykorzystania przez seniorów e-usług w poszczególnych kategoriach oferowanych przez urzędy gmin oraz zweryfikowano zakres tych usług w kontekście poprawy jakości życia osób starszych i rozwoju srebrnej gospodarki. Dokonano tego poprzez analizę struktury wieku interesariuszy oraz zakresu zrealizowanych e-usług w wybranych miastach woj. podkarpackiego i małopolskiego w 2024 roku. Opracowanie zawiera również rekomendacje środowisk senioralnych dotyczące zwiększenia katalogu e-usług w poszczególnych miastach.

Autorka: Bogna Gawrońska-Nowak (IRMiR)

Tytuł: *Odporność miast na wyzwania klimatyczne – partycypacja społeczna i narzędzia cyfrowe*

Abstrakt:

Wykorzystując doświadczenia z europejskich projektów badawczych postaram się omówić praktyczne aspekty wdrażania koncepcji odporności miejskiej. Przykłady Alesund, Bordeaux oraz Kołobrzegu posłużą jako ważne punkty odniesienia pozwalając realistycznie ocenić znaczenie poziomu zaangażowania społecznego jak i dostępności zbiorów danych oraz cyfrowych narzędzi dla skutecznego budowania odporności w europejskich miastach.

Autorzy: Krzysztof Gwosdz (UJ), Agnieszka Sobala-Gwosdz,
Łukasz Kowalski, Katarzyna Hetmańczyk (IRMiR),

Tytuł: *Kapitał ludzki na rzecz Przemysłu 4.0 jako fundament odporności miast przemysłowych w Polsce – analiza przestrzennego potencjału edukacyjnego*

Abstrakt:

Współczesne przemiany technologiczne, określane mianem czwartej rewolucji przemysłowej (Przemysł 4.0), stanowią istotne wyzwanie i jednocześnie szansę dla rozwoju miast i regionów przemysłowych, zwłaszcza w Europie Środkowo-Wschodniej. W obliczu narastających zakłóceń o charakterze kryzysowym – zarówno geopolitycznych, jak i klimatycznych – kluczowym elementem wzmacniania odporności (resilience) tych terytoriów staje się ich zdolność do adaptacji i transformacji. Referat koncentruje się na analizie współzależności między poziomem i strukturą kapitału ludzkiego (ze szczególnym uwzględnieniem kompetencji STEM i infrastruktury edukacyjnej), a przestrzennym rozwojem firm dostarczających rozwiązania dla Przemysłu 4.0 w Polsce. Celem wystąpienia jest identyfikacja uwarunkowań, które umożliwiają regionom przemysłowym, a zwłaszcza miastom średniej wielkości o funkcji przemysłowej – włączenie się w procesy cyfrowej reindustrializacji jako formy budowania adaptacyjnej i transformacyjnej odporności. Analiza opiera się na rozległym zbiorze danych obejmującym bazę danych dostawców technologii Przemysłu 4.0 (1200 podmiotów), wyniki ankiet i wywiadów przeprowadzonych w ponad 150 firmach dostarczających rozwiązania dla Przemysłu 4.0, dane dotyczące potencjału edukacyjnego: wyniki matur w przedmiotach STEM, liczba studentów kierunków technicznych, rozmieszczenie Branżowych Centrów Umiejętności, fablabów oraz innych inicjatyw edukacyjnych. Wykorzystane metody obejmują analizę przestrzenną GIS (mapowanie zmiennych edukacyjnych i przemysłowych), analizę korelacji oraz modele regresyjne badające zależności między kapitałem ludzkim a obecnością firm 4.0. Uzupełnieniem są studia przypadków wybranych miast średniej wielkości, które ilustrują różne ścieżki wykorzystania edukacyjnego zaplecza dla wzmacniania odporności gospodarczej. Referat wpisuje się w debatę nad polityką rozwoju, w której technologia i edukacja odgrywają coraz większą rolę jako instrumenty inteligentnej, adaptacyjnej i transformacyjnej odporności terytorialnej.

Autorzy: Monika Wieczorek-Kosmala (UE Katowice),
Pawan Adhikari, Chaminda Wijethilake (UoE)
monika.wieczorek-kosmala@uekat.pl

Tytuł: *Finansowanie adaptacji miast do zmian klimatu*

Abstrakt:

Celem artykułu jest analiza możliwości i skali zastosowania różnych mechanizmów finansowania adaptacji miast do zmian klimatu. Proponowany temat wpisuje się w nowy nurt badań dotyczący tzw. finansów klimatycznych, w szczególności do zjawiska określanego mianem “luki finansów klimatycznych”. Problem dotyczy rozbieżności pomiędzy potrzebami finansowymi dla realizacji działań w ramach planów adaptacji miast do zmian klimatu, a dostępnością funduszy na ten cel. W warstwie empirycznej artykuł będzie prezentował kontekst i skalę problemu luki finansów klimatycznych, poddając analizie dane dotyczące skali luki finansów klimatycznych na świecie, w oparciu o wyniki badań C40 Cities - globalnej sieci wiodących miast świata, które zjednoczyły się dla stawienia czoła kryzysowi klimatycznemu. Na tej podstawie zbudowany zostanie zestaw kryteriów oceny luki finansowania adaptacji miast do zmian klimatu, który zastosowany zostanie następnie do analizy treści (z zastosowaniem metodyki badań content analysis) wybranych miejskich planów adaptacji do zmian klimatu (MPA). Badaniem objęte zostaną MPA opracowane dla miast pow. 100 tys. mieszkańców, w ramach pilotażowego rządowego projektu “MPA 44” w Polsce. Wyniki i wnioski z niniejszych badań przyczynią się do zobrazowania skali zjawiska luki finansów klimatycznych w Polsce, w zakresie finansowania planów adaptacji miast do zmian klimatu. Może to mieć istotne implikacje praktyczne dla aktualnie przyjętych założeń rządowych dot. opracowywania MPA przez mniejsze miasta (pow. 20 tys. mieszkańców).

[Wystąpienie przygotowane w ramach projektu “Climate Investments”, realizowanego we współpracy z zespołem Essex Business School, University of Essex, United Kingdom]

Autorka: Ewa Tarchalska (IRMiR)

Tytuł: *Zielone zamówienia publiczne – dlaczego w jednych urzędach się sprawdzają, a w innych nie?*

Abstrakt:

Referat przedstawia wyniki pierwszego etapu prac wykonanych w ramach projektu pt. "Standaryzacja procesów zamówień publicznych w obiegu zamkniętym" (akronim CE-PRINCE). Jest to projekt finansowany z programu Interreg Center Europe 2021-2027, w którym biorą udział partnerzy z 10 państw Europy Środkowej. Projekt CE-PRINCE ma na celu standaryzację podejścia do zielonych zamówień publicznych (ZZP) w różnych krajach i branżach Europy Środkowej. Opracowanie takich standardów jest ważne z uwagi na rozwój elementów cyrkularnych w gospodarce. Punktem wyjścia do opracowania standardów były wywiady pogłębione z przedstawicielami urzędów państwowych i samorządowych oraz z przedstawicielami przedsiębiorstw z różnych branż nt. realizacji zielonych zamówień. Scenariusz wywiadu obejmował zidentyfikowanie obszarów, w jakich podmiot stosuje gospodarkę o obiegu zamkniętym, ustalenie czynników, które stanowiły impuls i zachętę do podjęcia tej decyzji, ale też czynników, które stanowiły barierę. Wywiad zawierał pytania o praktyki sprzyjające wdrażaniu ZZP w urzędzie/firmie oraz o sposób łączenia kwestii ekonomicznych, społecznych i środowiskowych poprzez wdrażanie ZZP. Pytania dotyczyły również wyrażenia opinii na temat prawodawstwa i ram politycznych obowiązujących w zakresie ZPP w Polsce oraz sposobu, w jaki projekt CE-PRINCE może pomóc w opracowaniu narzędzi wspierających ZZP. Przeprowadzono 10 pogłębionych wywiadów (5 w sektorze publicznym i 5 – w prywatnym). Dla urzędników barierami hamującymi stosowanie ZZP okazał się brak wiedzy na temat stosowania rozwiązań z elementami gospodarki o obiegu zamkniętym, wyższe koszty materiałów oraz robót z zastosowaniem elementów gospodarki o obiegu zamkniętym oraz obawa zastosowania bardziej restrykcyjnych "zielonych" zapisów w Szczegółowym Opisie Przedmiotu Zamówienia w sposób niewykluczający konkurencji. Barierą dla przedsiębiorców był brak konkurencyjności z firmami komercyjnymi oraz brak ofert od podmiotów publicznych uwzględniających w kryteriach przetargowych "zielone" produkty i technologie. Szansą zarówno dla urzędników jak i przedsiębiorców oferujących produkty i usługi z wykorzystaniem elementów cyrkularności jest deklarowanie misji dbałości o człowieka i środowisko przyrodnicze, potrzeba dążenia do jej kontynuowania, niekiedy niższe koszty w porównaniu z komercyjnymi produktami i usługami. Wywiady ujawniły także problemy, do których należą: braki w wiedzy i trudności merytoryczne w zakresie rozpisania ZZP przez przedstawicieli urzędów publicznych, konieczność poniesienia przez firmy dużych nakładów finansowych na kampanie promocyjne informujące o wykorzystaniu elementów zielonej gospodarki i często droższe koszty tego typu produktów i usług.

Autorzy: Paweł Dziekański, Andrzej Pawlik (UJK)

Tytuł: *Zielona odporność miast średniej wielkości województwa świętokrzyskiego*

Abstrakt:

Zielona odporność miast średniej wielkości województwa świętokrzyskiego to złożone zagadnienie, które wykracza poza samo posiadanie parków i skwerów. Obejmuje strategiczne i systemowe podejście do budowania zdolności ośrodków miejskich do adaptacji do negatywnych skutków zmian klimatu, takich jak fale upałów, susze, gwałtowne opady deszczu i powodzie. Wymaga także łagodzenia tych skutków poprzez redukcję emisji gazów cieplarnianych i efektywne gospodarowanie zasobami. Kluczowym elementem zielonej odporności jest zielona infrastruktura i rozwiązania oparte na naturze (Nature-based Solutions - NbS), które integrują naturalne procesy i elementy z infrastrukturą miejską, przynosząc korzyści zarówno środowiskowe, społeczne, jak i gospodarcze. Głównym celem badania będzie porównawcza ocena zielonej odporności wybranych miast średniej wielkości województwa świętokrzyskiego na podstawie analizy wskaźników środowiskowych i ekologicznych oraz określenie ich potencjału do rozwoju zielonej infrastruktury. Realizacja celu wymaga odpowiedzi na pytania badawcze: Biorąc pod uwagę aspekty przestrzenne, w jaki sposób zmiany środowiskowe wpłynęły na jakość życia mieszkańców miast średniej wielkości w latach 2010–2024? Jakie są główne skutki polityki gospodarowania odpadami dla jakości życia mieszkańców miast średniej wielkości w kontekście zielonej transformacji? Jakie są przestrzenne różnice w relacjach między polityką gospodarowania odpadami, zmianami środowiskowymi a jakością życia mieszkańców miast średniej wielkości? Wzmocnienie zielonej odporności miast średniej wielkości województwa świętokrzyskiego powinno przynieść wielorakie korzyści. Oprócz poprawy jakości życia mieszkańców poprzez czystsze powietrze, zdrowsze środowisko i dostęp do terenów rekreacyjnych, przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej regionu. Ochrona cennego dziedzictwa przyrodniczego, charakterystycznego dla województwa świętokrzyskiego, zostanie wzmocniona, a miasta staną się bardziej odporne na przyszłe wyzwania klimatyczne i środowiskowe, zapewniając zrównoważony rozwój dla przyszłych pokoleń.

Autorka: Alina Żróbek-Róžańska (UWM)

Tytuł: *The free rider problem w miastach – czy nowoczesny podatek od nieruchomości może być rozwiązaniem?*

Abstrakt:

Dobra publiczne w przestrzeni miejskiej to zawodność mechanizmów rynkowych, która jest rekompensowana poprzez współfinansowanie ich dostarczania. Wspólne ponoszenie wydatków jest mniej efektywne, gdy nie uczestniczą w nim wszyscy potencjalni użytkownicy. Problem „pasażera na gapę” (free rider problem) wywołuje poważne konsekwencje w wielu aspektach społecznych i gospodarczych. Nauki psychologiczne szukają odpowiedzi na pytanie, co motywuje ludzi do unikania współpłacenia za wspólnie użytkowane dobra; nauki filozoficzne rozpatrują jego aspekt moralny; nauki polityczne i socjologiczne próbują wyjaśnić powód braku partycypacji w finansowaniu wspólnych dóbr; a nauki ekonomiczne rozpatrują rozwiązania, które opisują najefektywniejsze sposoby dostarczania dóbr publicznych, biorąc pod uwagę istnienie gapowiczów. W niniejszym badaniu zaproponowano, aby zwiększyć stabilność pozyskiwania środków niezbędnych do finansowania dóbr publicznych poprzez nowoczesne podejście do sposobu naliczania podatku od nieruchomości. Zaletą tego podatku jest wyższa trudność jego uniknięcia w porównaniu z podatkiem dochodowym. Aktualne technologie satelitarne ujawniają lokalizację nieruchomości, nawet tych dotąd ukrywanych przez właścicieli, a rejestry cyfrowe umożliwiają weryfikację danych. Lokalizacja nieruchomości jest obiektywna, jej powierzchnia weryfikowalna, a wartość możliwa do oszacowania przez zewnętrznych rzeczoznawców. Ponadto jest to podatek stosunkowo mało elastyczny, ponieważ nieruchomości cechują się wysoką trwałością i niską substytucyjnością, przez co powoli reagują na zmiany w otoczeniu społeczno-gospodarczym. W konsekwencji unowocześnienie podatku od nieruchomości mogłoby stać się gwarantem stabilnego źródła finansowania realizacji zadań samorządu lokalnego i tym samym zmniejszyć wpływ free riders na ilość i jakość dostarczanych dóbr publicznych. Z drugiej strony, jest to podatek kontrowersyjny społecznie, a jego istnienie silnie negowane. Zatem wprowadzanie zmian w jego zakresie musi odbywać się z ogromnym wyczuciem nastrojów podatników.

21.10.2025 (wtorek)

miejsce obrad: Wydział Neofilologii UW, ul. Dobra 55, 00-312, Warszawa

11:00-12:30 SESJA 4A *Odporność miast i regionów we współczesnych przemianach polityki rozwoju*

Moderator: Maciej Pietrzykowski (UE Poznań)

Autorzy: Mariusz Sokołowicz, Aleksandra Nowakowska, Marcin Wójcik (UŁ)

Tytuł: *Rezyliencja miast wobec wyzwań cywilizacyjnych: operacjonalizacja i pomiar*

Abstrakt:

Choć miasta stanowią podstawy dobrobytu i bezpieczeństwa mieszkańców, są też przyczyną zagrożeń cywilizacyjnych. Obszary miejskie w szczególności są narażone na ryzyko niespodziewanych zdarzeń naturalnych i antropogenicznych, takich jak powodzie, huragany, pożary, ale też kryzysy ekonomiczne, polityczne i humanitarne. Ich złożoność wymaga przy tym nowych, bardziej zaawansowanych podejść do badania rozwoju miast. Odpowiedzią na to jest wzmacnianie miejskiej odporności (rezyliencji), która oznacza zdolność reagowania na te zdarzenia, umiejętność ograniczenia ich złych skutków w trakcie oraz szybkość wychodzenia z tego rodzaju kryzysów po ich zejściu. Choć w miastach mieszka ponad połowa światowej populacji, ponad 70% Europejczyków i ponad 60% Polek i Polaków, nie wypracowano dotąd skutecznych i przekonujących metod pomiaru miejskiej odporności. Pojawiające się rankingi rezyliencji dotyczą albo tylko ogólnego poziomu dla poszczególnych państw, albo wybranych aspektów (np. tylko zdrowia lub polityki przeciwpowodziowej), albo tylko metropolii światowych. Większość badań w tym zakresie prowadzi się też na łatwiej uchwytanych liczbowo aspektach środowiskowych i technicznych rezyliencji, ze szkodą dla jej wymiaru społeczno-gospodarczego (Glaeser, 2022). Badania takie napotykają ponadto na barierę niedostatku publicznie dostępnych danych na poziomie lokalnym, umożliwiających porównywalność między miastami. Tym samym brakuje skutecznych narzędzi pomiaru rezyliencji na poziomie miast, które lepiej diagnozowałyby miejską odporność, pomagały lepiej projektować lokalne polityki realizacji celów zrównoważonego rozwoju oraz promowałyby postawy prośrodowiskowe wśród mieszkańców. Realizowany na Uniwersytecie Łódzkim projekt podejmuje próbę wypełnienia tej luki, poprzez opracowanie opartego na publicznych danych wskaźnika rezyliencji miejskiej – na potrzeby rozwoju badań miejskich oraz promocji problematyki miejskiej odporności wśród lokalnych decydentów i społeczności, pamiętając o trudności lub niemożności kwantyfikacji pewnych elementów. Obszarem testowania tego narzędzia są 44 polskie największe miasta, dla których zrobiono już pierwszy krok i opracowano w 2017 roku MPA, czyli miejskie plany adaptacyjne, i które już dziś podejmują już ważne działania na rzecz adaptacji do zmian klimatu. Celem referatu jest zaprezentowanie pierwszych wyników tych badań oraz przedyskutowanie kluczowych wyzwań metodologicznych i koncepcyjnych, jakie się pojawiają w pomiarze odporności polskich miast.

Autorzy: Lidia Mierzejewska, Magdalena Wdowicka (UAM Poznań)

Tytuł: *Subiektywny i obiektywny poziom stresu mieszkańców podczas pandemii COVID-19 a wielkość i struktura miasta*

Abstrakt:

Badania publikowane w literaturze przedmiotu wskazują, iż mieszkańcy miast są szczególnie narażeni na przewlekły, długotrwały stres, co ma szereg negatywnych konsekwencji, zarówno dla zdrowia fizycznego jak i psychicznego. Dodatkowym stresorem dla mieszkańców miast była w ostatnich latach pandemia COVID-19, podczas której zidentyfikowano nową jednostkę chorobową – pandemiczne ostre zaburzenie stresowe. Stąd też niezwykle ważne jest kształtowanie przestrzeni miejskiej sprzyjającej redukcji stresu i poprawie sytuacji zdrowotnej mieszkańców. Celem referatu będzie przedstawienie wyników badań przeprowadzonych wśród mieszkańców trzech polskich miast, które umożliwiły identyfikację subiektywnego poziomu stresu odczuwanego przez mieszkańców podczas pandemii COVID-19 (na podstawie przeprowadzonych badań geoankietowych) i porównanie go z obiektywnym poziomem stresu (badania psychologiczne i badania fizjologiczne – na podstawie poziomu kortyzolu w pobranych próbkach śliny) oraz odniesienie otrzymanych wyników do wielkości i struktury miast. Badania miały jednocześnie na celu rozpoznanie źródeł oraz miejsc i obszarów nasilających stres, a także preferencji mieszkańców co do kierunków zmian w strukturze przestrzenno-funkcjonalnej miast. Uzyskane przez nas wyniki badań posłużą do planowania struktur miejskich bardziej odpornych na stres i zapewniających mieszkańcom zdrowe warunki życia.

Autorzy: Dominika Zwęglińska-Gatecka, Alicja Wójcik (IRWiR PAN)

Tytuł: *Potencjał małych i średnich miast w czasach kryzysu*

Abstrakt:

W Polsce, wobec problemów takich jak kryzys demograficzny, deficyt mieszkaniowy w dużych miastach czy nierówności między obszarami metropolitalnymi i peryferyjnymi, atrakcyjność miast staje się coraz ważniejszym zagadnieniem. Rosnące oczekiwania wobec jakości życia oraz potrzeba zrównoważonego rozwoju sprawiają, że mniejsze miasta zyskują szansę w konkurencji o mieszkańców, oferując m.in. slow life, naturalne środowisko i korzystniejsze ceny nieruchomości. Po pandemii, która zmieniła wzorce mobilności i zamieszkania, brakuje pogłębionych analiz wyjaśniających wybory mieszkaniowe w mniejszych ośrodkach. Nasze wystąpienie odpowiada na pytanie, dlaczego ludzie decydują się zamieszkać w małych i średnich miastach. Odwołujemy się do badań przeprowadzonych w wybranych miastach: Pleszewie, Włocławku, Tarnowie, Tarnowskich Górach, Chrzanowie, Wałbrzychu, Chełmnie i Kielcach. To „małe oazy”, charakteryzują się specyficzną morfologią społeczną, odmienną od krajowej średniej. Materiał empiryczny będący podstawą analizy zebraliśmy poprzez pogłębione wywiady bezpośrednie. Zaprezentujemy wzorce ruchliwości mieszkaniowej oraz czynniki wpływające na wybór miejsca zamieszkania. Szczególną uwagę poświęcamy migracyjnym biografiom badanych – ich motywacjom i towarzyszącym im refleksjom. Poprzez „małe historie” jednostek ukażemy szerszy kontekst mobilności mieszkaniowej, mieszkalnictwa i sytuacji społeczno-ekonomicznej w badanych miastach.

Autorzy: Czesław Adamiak (UMK), Paweł Churski (UAM Poznań), Anna Dubownik (UMK), Maciej Pietrzykowski (UE Poznań), Barbara Szyda (UMK)

Tytuł: *Odporność wewnętrznych peryferii w obliczu kryzysów i zmiennych uwarunkowań rozwoju*

Abstrakt:

Wobec nakładających się kryzysów – pandemii SARS-CoV-2, agresji Rosji na Ukrainę oraz kryzysu energetyczno-gospodarczego – rośnie znaczenie terytorialnie zróżnicowanego podejścia do polityki rozwoju, zdolnego do wzmacniania odporności miast i regionów. W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się obszary wewnętrznych peryferii – strukturalnie, funkcjonalnie i przestrzennie (czasowo) oddalone od centrów wzrostu, mimo relatywnej bliskości geograficznej. Celem prezentowanych badań jest analiza odporności i zdolności adaptacyjnych i transformacyjnych takich obszarów w Polsce w obliczu współczesnych szoków rozwojowych. Badania opierają się na założeniach projektu RECORU i wynikach projektu TIPERICO finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki. W pierwszym etapie przeprowadzono delimitację i typologię wewnętrznych peryferii w układzie miejskich obszarów funkcjonalnych (MOF), identyfikując obszary funkcjonalnie odłączone od centrów gospodarczych. W kolejnych etapach skupiono się na analizie zróżnicowanych reakcji wybranych regionów na kryzysy lat 2020–2023, wykorzystując dane statystyczne oraz wywiady pogłębione z lokalnymi liderami w wybranych studiach przypadku. Wyniki wskazują na rosnące zróżnicowanie subregionalne i znaczenie poziomu lokalnego jako przestrzeni działań rozwojowych. W analizie planujemy zidentyfikować przypadki terytoriów wykazujących nie tylko odporność absorpcyjną, ale także zdolność do adaptacji i transformacji – m.in. poprzez wykorzystanie cyfryzacji oraz nowe formy współpracy lokalnej. Zakładamy, że kluczowymi czynnikami sprzyjającymi odporności są jakość instytucji, dywersyfikacja gospodarki i powiązania ponadlokalne. Referat wnosi wkład w debatę nad reinterpretacją odporności jako procesu wielopoziomowego i wielowymiarowego oraz postuluje potrzebę formułowania interwencji rozwojowych w polityce spójności po 2027 roku w sposób uwzględniający zróżnicowanie przestrzenne oraz specyfikę i potencjały obszarów peryferyjnych.

Autorzy: Monika Murzyn-Kupisz, Jarosław Działek (UJ)

Tytuł: *Muzea wobec wyzwań współczesności:
potencjał instytucji dziedzictwa w budowaniu rezyliencji miast
i regionów*

Abstrakt:

Miasta i regiony mierzą się obecnie z wieloma wyzwaniami o charakterze geopolitycznym, klimatycznym, technologicznym i demograficznym (Komornicki 2023). Sytuacja ta wymaga budowania zdolności adaptacyjnych oraz umiejętności radzenia sobie ze zmianą – zarówno w obliczu długofalowych problemów i tendencji, jak i nagłych szoków zewnętrznych oraz hybrydyzacji rozwoju (Davoudi et al. 2012; Newton, Doherty 2014; Drobniać 2017; Drobniać et al. 2021). Rezyliencja oznacza również zdolność uczenia się na trudnych doświadczeniach oraz powrotu do równowagi po kryzysach. Przykładowo, Meerow, Newell i Stults (2016: 45) definiują rezyliencję miejską jako „zdolność systemu miejskiego oraz tworzących go społeczno-ekologicznych i społeczno-technicznych sieci do utrzymania lub przywrócenia funkcjonalności w obliczu zakłóceń, adaptacji do zmian oraz transformacji tych komponentów, które ograniczają obecną lub przyszłą zdolność adaptacyjną”, przy uwzględnieniu różnych ram czasowych i skal przestrzennych.

Na budowanie rezyliencji wpływa wielu interesariuszy. W ostatnich latach zwrócono uwagę na dotychczas mniej eksponowane w dyskursie naukowym zasoby terytorialne oraz podmioty, takie jak dziedzictwo kulturowe i instytucje je reprezentujące – w tym muzea, biblioteki czy organizacje pozarządowe (Hołuj 2024). Nowa definicja muzeów (Legget et al. 2023) odzwierciedla współczesny dyskurs naukowy o wielości ich funkcji i form oddziaływania na otoczenie (Brown 2019), m.in. wzmacnianie kapitału ludzkiego, społecznego i sektora kreatywnego (OECD, ICOM 2019) oraz budowanie świadomości wyzwań zrównoważonego rozwoju (Sutton 2020; Harrison et al. 2021).

Postępując się przykładami działań polskich muzeów podejmowanych w ostatnich latach i analizując je w świetle nowszych podejść do relacji między muzeami a ich otoczeniem (OECD, ICOM 2019; Murzyn-Kupisz et al. 2019), autorka pokaże szeroki i zróżnicowany potencjał tych instytucji w kontekście budowania rezyliencji. Związane z rezyliencją aktywności muzealne obejmują m.in.: działania związane z łagodzeniem skutków zmian klimatu i ekologią; wykorzystywanie potencjału eksperckiego w zakresie rozpoznania walorów krajobrazowych i kulturowych oraz udziału w planowaniu przestrzennym; zaangażowanie w przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu – w tym integrację grup etnicznych (np. w odpowiedzi na kryzysy migracyjne i uchodźcze) oraz międzypokoleniową w obliczu starzenia się społeczeństwa; działania prozdrowotne realizowane we współpracy z instytucjami ochrony zdrowia; rozwijanie kluczowych umiejętności i kompetencji, w tym kreatywności; a także inicjatywy związane z łagodzeniem negatywnych skutków nadmiernego ruchu turystycznego (overtourism) w miastach.

Autorki: Hanna Adamiczka, Anna Mempel-Śnieżyk (UEW)

Tytuł: *Wdrażanie sztucznej inteligencji do planowania i funkcjonowania portów jachtowych: ramy koncepcyjne*

Abstrakt:

Port jachtowy zlokalizowany w mieście jest szczególnym rodzajem przestrzeni publicznej, jednak badania wykazują, że obszary te zwykle nie są integralną częścią administracji miejskiej. Różna struktura własności portów jachtowych utrudnia koordynację rozwoju portu z miejską polityką przestrzenną. Jednocześnie dobrze funkcjonujący, estetyczny i atrakcyjny port jachtowy łączący różne funkcje wspiera ekologiczny transport, turystykę, aktywność fizyczną oraz może stanowić „genius loci”, co przekłada się na odporność miasta. Rosnąca integracja sztucznej inteligencji (AI) z planowaniem i zarządzaniem miejskim ma potencjał transformacyjny również dla portów jachtowych. Niniejsze badanie ma na celu opracowanie ram koncepcyjnych dla wdrażania sztucznej inteligencji w planowaniu i funkcjonowaniu portów jachtowych oraz identyfikację czynników wpływających na ich projektowanie i eksploatację. W tym celu przyjęto podejście koncepcyjne, polegające na syntezie istniejącej literatury przedmiotu oraz analizie wybranych studiów przypadków. W oparciu o analizę PESTLE zidentyfikowano i sklasyfikowano kluczowe czynniki oraz ich szczegółowe elementy, odzwierciedlające determinanty niezbędne do skutecznego wdrożenia rozwiązań opartych na sztucznej inteligencji. Następnie, zweryfikowano te czynniki poprzez analizę rzeczywistych przykładów zastosowania. Na podstawie uzyskanych wyników zaproponowano kompleksowe ramy koncepcyjne integracji AI w funkcjonowanie portów jachtowych. Wyniki badania potwierdziły istotność wyodrębnionych czynników oraz ich przydatność w praktyce. Proponowane ramy rozwoju portów jachtowych uwzględniają specyfikę lokalnego kontekstu przestrzennego, dostosowując rozwiązania do unikalnych potrzeb danych lokalizacji. Jednocześnie stanowią one fundament dla przyszłych badań empirycznych oraz wdrożeń praktycznych. W badaniu podkreślono aspekty finansowe i prawne, wskazując ich wpływ na trwałość osiągniętych rezultatów. Struktura ram opiera się na cyfrowych czynnikach umożliwiających i stymulujących zmiany, traktując je jako kluczowe siły napędowe transformacji.

Autor: Artur Hołuj (UEK)

Tytuł: *Efekty zewnętrzne w gospodarce przestrzennej vs sieciowe (wirtualne) efekty zewnętrzne w planowaniu przestrzennym*

Abstrakt:

Celem opracowania jest charakterystyka i klasyfikacja efektów zewnętrznych (w tym także typu spillover) w gospodarce przestrzennej. Działania te zostaną przeprowadzone w oparciu o triangulację metod badawczych: delfickiej i wywiadu standaryzowanego. Prace te będą przyczynkiem do rozwinięcia dyskusji o znaczeniu sieciowych (wirtualnych) efektów zewnętrznych w planowaniu przestrzennym. Zachowania użytkowników przestrzeni mogą być regulowane przez polityki lokalne oraz częściowo regionalne, a także w szerszym kontekście przez instytucje administracji publicznej. Kluczowym narzędziem w tym procesie jest organizacja infrastruktury niezbędnej do efektywnego funkcjonowania w danej strukturze fizycznej jak i wirtualnej. Korzyści wynikające z lokalizacji, szczególnie te związane z dostępnością infrastruktury społecznej i technicznej, stanowią istotny argument w procesach decyzyjnych dotyczących realizacji inwestycji budowlanych w określonych układach terytorialnych (podobny sposób myślenia można wskazać w wirtualnym świecie, gdzie sieć powiązań generuje efekty zewnętrzne). W procesach przestrzennych wyróżniamy zarówno korzyści skali, jak i różnorodne efekty mnożnikowe, które są pozytywnymi konsekwencjami koncepcji aglomeracji. Termin ten odnosi się do zjawiska przestrzennego skupienia różnorodnych działalności gospodarczych, gospodarstw domowych oraz usług publicznych, które je obsługują. Należy jednak zachować rezerwę, co do empirycznej ważności rosnących „przychodów” skali w wielu produktach high-tech. Funkcjonowanie w zorganizowanej, zurbanizowanej strukturze, takiej jak np. miasto, zazwyczaj przynosi w większym stopniu pozytywne efekty zewnętrzne dla wszystkich uczestników. Zatem działalność człowieka prowadzi do powstawania zarazem pozytywnych, jak i negatywnych efektów zewnętrznych, które zazwyczaj nie są w pełni kompensowane. W dyskusji zwrócona zostanie także uwaga na przestrzenne, dyfuzyjne efekty zewnętrzne – rozumiane jako specyficzny rodzaj efektów spillover, powiązanych z czasoprzestrzenią. Efekty te należy powszechnie wiązać z procesem pokonywania oporu przestrzeni i czasu. Korzystając z teorii dyfuzji, uzupełniono dyskusję na temat efektów zewnętrznych w kontekście gospodarki przestrzennej oraz sieciowych efektów zewnętrznych w planowaniu przestrzennym. W podsumowaniu wskazane zostaną najważniejsze wyzwania gospodarki przestrzennej jak i planowania przestrzennego, także w kontekście przemian polityki rozwoju, uwzględniające efekty zewnętrzne.

Autorka: Alicja Kozak (UEW)

Tytuł: *Analiza relacji koncepcji miasta inteligentnego i miasta odpornego w świetle współczesnych ujęć teoretycznych*

Abstrakt:

Wśród licznych koncepcji rozwoju miejskiego, coraz większe znaczenie zyskują podejścia oparte na idei inteligentnego miasta (smart city, SC) oraz miasta odpornego (resilient city, RC). Choć obie koncepcje są często osadzone w ramach zrównoważonego rozwoju, to w literaturze przedmiotu brak jest jednoznacznego konsensusu co do ich wzajemnych relacji – ich cele, siły napędowe oraz podstawy teoretyczne pozostają rozmyte, częściowo nakładające się i nierzadko interpretowane w sposób niespójny. Celem wystąpienia jest przedstawienie krytycznej analizy relacji pomiędzy SC a RC, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów ich konceptualnej i funkcjonalnej zbieżności oraz rozbieżności. W oparciu o przegląd literatury przedmiotu oraz taksonomię szkół myślenia o SC (restrykcyjna, refleksyjna, racjonalistyczna, krytyczna), ukazano różne sposoby interpretacji SC oraz ich potencjalne implikacje dla budowania miejskiej odporności. Uzupełnieniem analizy teoretycznej było przeprowadzenie badania wskaźników/mierników wyróżniających SC i RC.

21.10.2025 (wtorek)

miejsce obrad: Wydział Neofilologii UW, ul. Dobra 55, 00-312, Warszawa

11:00-12:30 SESJA 4B SESJA DOKTORANCKA

Moderatorki: dr Anna Dąbrowska i dr Magdalena Mostowska (UW)

Autor: Samuel Turosz (UW)

Tytuł: *Rezyliencja samorządów lokalnych jako wyzwanie XXI wieku*

Abstrakt:

Dominujące w XXI wieku czasy późnej nowoczesności charakteryzują się niespotykaną dotychczas dynamiką (Giddens 1991) oraz niestabilnością (Bauman 2006). Przyszłość pojmowana jest w kategoriach wielkoskalowej niestabilności (Giddens 2010), co już teraz przejawia się w obserwowanym polikryzysie (Henig, Knight 2023). Jak podkreślał Giddens (2010) zglobalizowane społeczeństwo eksponowane jest na niespotykaną skalę ryzyk, nosząc znamiona apokaliptyczności. Uważa się, że obecne trendy stanowią wielowymiarowe wyzwanie również dla samorządów (Dziemianowicz i Jurkiewicz 2023). Galopująca globalizacja przyczyniła się do wzrostu wrażliwości społeczności na zewnętrzne szoki (Dorożyński 2011). Związana z globalizacją niepewność stała się atrybutem współczesności, co skutkuje wzrostem znaczenia odporności jako paradygmatu rozwoju samorządów (Dąbrowska i Dziemianowicz 2011; Szlachta 2016). Biorąc pod uwagę rolę silnych samorządów, jako fundamentu demokratycznego społeczeństwa (Kukliński 1989; Jałowiecki 1990) oraz ich uzależnienie od uwarunkowań zewnętrznych (Dziemianowicz i Jarczewski 2021) należy pojmować to jako odpowiednią reakcję praktyków i teoretyków. Prowadzone badanie stanowi odpowiedź na rosnącą potrzebę zrozumienia rezyliencji jako cechy lokalnej. Rezyliencji, którą w uproszczeniu utożsamia się z prężnością lub odpornością (Drobniak 2013) a więc z umiejętnością radzenia sobie w trudnych uwarunkowaniach (tamże). Głównym celem badania jest zdefiniowanie lokalnych atrybutów odporności oraz zmian ich roli w czasie, co pozwoli na poszerzenie obecnego stanu wiedzy w zakresie oddziaływania kryzysów na polskie gminy. Zakłada się odniesienie do pojęcia rezyliencji, rozumianego zarówno w ujęciu „wytrzymałościowym” (nawiązującym do stanów równowagi) (Gunderson 2000; Masik i Sagan 2016; Pendall i in. 2010), jak i w podejściu ewolucyjnym (adaptacyjnym) (Boschma 2014; Bristow i Healy 2014; Drobniak 2015; Simmie i Martin 2010). Projekt przewiduje analizę wpływu globalnych kryzysów na gminy (pełna próba) w ciągu dwóch ostatnich dekad, ze szczególnym uwzględnieniem dwóch najbardziej znaczących okresów kryzysowych: kryzysu finansowego oraz „pandemiczno-wojennego”. Weryfikacji poddawane są następujące hipotezy badawcze: H1 – duże miasta są szczególnie narażone na negatywne skutki kryzysów, H2 – dywersyfikacja gospodarcza gminy sprzyja wysokiej rezyliencji, H3 – zmiana poziomu rezyliencji wynika z modyfikacji ścieżki rozwoju. Wykorzystane w tym celu są metody statystyczne, uzupełnione analizami studiów przypadków. Uzyskane wyniki będą niosły za sobą zarówno wartość empiryczną, jak i aplikacyjną.

Autorka: Klaudia Kamińska (UŁ)

Tytuł: *Współpraca jednostek samorządu terytorialnego w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce w latach 2014–2020 – doświadczenia i wyzwania partnerstwa terytorialnego*

Abstrakt:

Celem wystąpienia jest analiza doświadczeń ze współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego tworzącymi Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) w perspektywie finansowej 2014–2020. Badanie koncentruje się na relacjach pomiędzy jednostkami samorządowymi wchodzącymi w skład ZIT: ich wcześniejszych doświadczeniach kooperacyjnych, mechanizmów komunikacji podczas realizacji Strategii ZIT, a także identyfikacji barier i korzyści wynikających z tej formy współpracy. Istotnym elementem analizy jest również zbadanie intencji kontynuowania współpracy po zakończeniu realizacji działań ZIT. Zakres badania obejmuje wszystkie funkcjonujące w Polsce ZIT-y. Dane gromadzone są za pomocą internetowego formularza ankietowego skierowanego do przedstawicieli poszczególnych ZIT, którzy są odpowiedzialni za ich funkcjonowanie. Opisywane badanie jest obecnie na etapie realizacji, jednak przewiduje się, że doświadczenia współpracy były zróżnicowane w zależności od wcześniejszej historii relacji między samorządami. Można przypuszczać, że respondenci wskażą problemy wynikające z różnic interesów oraz formalno-biurokratycznego charakteru współpracy, ale jednocześnie dostrzegą wartość dodaną w postaci wygenerowanych efektów skali. Wyniki badania mogą stanowić punkt wyjścia do formułowania rekomendacji dotyczących dalszego rozwoju współpracy terytorialnej w Polsce.

Autor: Jakub Sokołowski (UEW)

Tytuł: Wyzwania rozwoju ośrodka miejskiego w aspekcie kształtowania zrównoważonej mobilności

Abstrakt:

W obliczu postępującej urbanizacji oraz nasilających się problemów klimatycznych, środowiskowych i społecznych, wyzwania związane ze zrównoważonym rozwojem ośrodków miejskich nabierają coraz większego znaczenia. Jednym z kluczowych elementów strategii zrównoważonego rozwoju miast jest kształtowanie zrównoważonej mobilności – rozumianej jako system transportowy, który łączy efektywność ekonomiczną, niską emisyjność, bezpieczeństwo oraz dostępność dla wszystkich grup społecznych. Współczesne miasta muszą zmagać się z wielowymiarowymi trudnościami: zatłoczeniem ulic, nadmierną emisją gazów cieplarnianych, nierównym dostępem do transportu publicznego oraz brakiem integracji między różnymi środkami komunikacji. Celem wystąpienia jest zaprezentowanie wyników badań dotyczących sposobów kształtowania rozwoju systemu transportu pasażerskiego miasta ukierunkowanego na zrównoważoną mobilność. Przedstawiona zostanie identyfikacja głównych barier i szans stojących przed miastami w procesie transformacji w kierunku zrównoważonej mobilności. W analizie uwzględniono zarówno aspekty planistyczne i infrastrukturalne, jak i społeczne oraz instytucjonalne. Szczególną uwagę poświęcono roli partycypacji społecznej, integracji polityk miejskich oraz wykorzystaniu technologii inteligentnych systemów transportowych (ITS). Przedstawiono także przykłady dobrych praktyk z wybranych miast, które skutecznie wdrażają strategie mobilności przyjazne środowisku i mieszkańcom. W wystąpieniu podkreślono, że skuteczna realizacja koncepcji zrównoważonej mobilności wymaga podejścia systemowego, uwzględniającego lokalne uwarunkowania przestrzenne i demograficzne oraz długofalowe planowanie. Transformacja ta jest nie tylko wyzwaniem technicznym i organizacyjnym, ale także kulturowym – wiąże się ze zmianą nawyków mobilności mieszkańców oraz redefinicją roli przestrzeni publicznych. Finalnie, zrównoważona mobilność powinna stać się narzędziem budowania bardziej odpornych, dostępnych i zdrowych miast przyszłości.

Autor: Jakub Domagalski (UAM Poznań)

Tytuł: *Powiązania pomiędzy rozwojem zabudowy mieszkaniowej a rozwojem systemu publicznego transportu w świetle koncepcji Transit Oriented Development na przykładzie wybranych studiów przypadków miast Europy Środkowej*

Abstrakt:

Celem wystąpienia jest przedstawienie wyników dotychczasowych prac autora nad rozprawą doktorską, ze szczególnym uwzględnieniem wstępnych analiz, które stanowią podstawę dalszych badań. Prezentacja obejmie sformułowane cele badawcze oraz pytania, które wyznaczają kierunek prowadzonych analiz. Omówiony zostanie także zakres przestrzenny i czasowy projektu, a także przyjęte założenia metodologiczne, które determinują sposób zbierania i analizy danych. Istotnym elementem wystąpienia będzie też wynik przeglądu literatury przedmiotu, który pozwolił na identyfikację luki badawczej w dotychczasowych opracowaniach naukowych. Autor zaprezentuje kluczowe wnioski z przeprowadzonej analizy źródeł oraz wykaże, w jaki sposób proponowana tematyka badawcza może przyczynić się do rozwoju danej dziedziny. Uzasadnienie wyboru tematu rozprawy doktorskiej zostanie powiązane zarówno z potrzebami poznawczymi, jak i praktycznym potencjałem wyników badań. Wystąpienie ma na celu nie tylko zaprezentowanie dotychczasowych postępów w pracy naukowej, lecz również włączenie się w szerszą debatę akademicką i skonfrontowanie przyjętych założeń z opiniami przedstawicieli środowiska naukowego.

Autor: Jacek Koj (IRMiR)

Tytuł: *Przekształcenia terenów przemysłowych w Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii a zachowanie ich dziedzictwa kulturowego*

Abstrakt:

W przyjętym w 2022 roku Terytorialnym Planie Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego podkreślono konieczność efektywnego wykorzystania terenów przemysłowych na cele gospodarcze, społeczne i środowiskowe przy zachowaniu regionalnej tożsamości i dziedzictwa kulturowego. Na obszarze Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii (GZM) wspomniane działania podejmowane były jednak na dużą skalę już znacznie wcześniej, bo od lat 90. XX wieku. Finansowano je zarówno ze środków prywatnych, jak i publicznych, w tym w ramach Gminnych Programów Rewitalizacji. Celem badań realizowanych na potrzeby niniejszej pracy doktorskiej jest analiza uwarunkowań i czynników sprzyjających zachowaniu i wypukleniu dziedzictwa kulturowego w procesie przekształceń funkcjonalnych terenów przemysłowych. Zakres przestrzenny obejmuje wszystkie gminy należące do GZM, a zakres czasowy to lata 1993–2023. Cel zostanie zrealizowany poprzez odpowiedź na poniższe pytania badawcze: (1) Gdzie zlokalizowane są tereny przemysłowe w GZM? (2) Jaka jest struktura terenów przemysłowych w GZM pod względem ich genezy? (3) Jaka jest skala przekształceń terenów przemysłowych w GZM i główne kierunki ich zagospodarowania? (4) Jaki jest stan zachowania dziedzictwa kulturowego na terenach przemysłowych w GZM? (5) Jakie uwarunkowania i czynniki wpływają na zachowanie dziedzictwa kulturowego na terenach przemysłowych w GZM? Zastosowane metody to analiza danych przestrzennych pozyskanych ze źródeł kartograficznych, opis statystyczny danych ilościowych oraz wizje terenowe. Ponadto udzielenie odpowiedzi na czwarte pytanie będzie możliwe dzięki metodzie bonitacji punktowej opartej o autorskie opracowanie wskaźników. Odpowiedź na ostatnie pytanie będzie oparta na metodach wnioskowania statystycznego, tj. korelacji i regresji liniowej. W wyniku zrealizowanych do pory badań autor zidentyfikował tereny przemysłowe o łącznej powierzchni niemal 6 tys. ha. Ponad 54% tego arealu to zabudowa nieczynnych zakładów przemysłowych, a pozostała część to formy krajobrazowe powstałe wskutek oddziaływania górnictwa. Zdecydowana większość rozpoznanych terenów znajduje się wewnątrz rdzenia GZM, a ich lokalizacja nawiązuje do przebiegu linii kolejowych. Ponad 40% terenów pozakładowych to dawne kopalnie węgla, ale znaczący udział mają także były obiekty przemysłu hutniczego, mineralnego i metalowego. Udział terenów przemysłowych, na których wprowadzono nowe funkcje to nieco ponad 38% powierzchni ogółem. Wśród nich największą powierzchnię zajmuje funkcja handlowo-usługowa, ale istotne znaczenie mają także nowe formy działalności produkcyjnej oraz funkcje logistyczne i rekreacyjne. Realizowany obecnie etap procedury badawczej to opracowanie autorskiego wskaźnika oceny stanu zachowania dziedzictwa przemysłowego.

Autorzy: Donata Wysocka (UMK), Ben Derudder (KU Leuven, UGent, UMK),
Jadwiga Biegańska, Weiyang Zhang (UMK)

Tytuł: *Rola nazewnictwa w kształtowaniu tożsamości i przywiązania regionalnego w policentrycznych regionach miejskich na przykładzie Polski*

Abstrakt:

Policentryczność zyskuje coraz większe globalne znaczenie zarówno jako koncepcja normatywna dla planowania przestrzennego i zarządzania, jak i jako konstrukt analityczny w geografii miejskiej. Policentryczne regiony miejskie składają się z wielu ośrodków, które funkcjonują jako odrębne jednostki, ale jednocześnie pozostają ze sobą powiązane jako integralne elementy większego regionu miejskiego. W tym kontekście kluczowym wyzwaniem w rozwoju policentrycznych regionów miejskich staje się kształtowanie funkcjonalnej integracji między ośrodkami wchodzącymi w ich skład. Celem badania, opartego na wynikach badania ankietowego przeprowadzonego wśród 3084 mieszkańców ośmiu największych regionów miejskich w Polsce, jest ustalenie, w jaki sposób odbiór nazw regionów, wyrażony poprzez przypisywane im funkcje, oddziałuje na deklarowaną tożsamość i przywiązanie regionalne mieszkańców. Wyniki wskazują, że nazwa regionu, traktowana często jako czysto administracyjny element, zyskuje znaczenie jako symboliczny nośnik znaczeń kształtujących społeczne postrzeganie przestrzeni. W związku z tym budowanie narracji wokół nazwy regionu może stać się skutecznym narzędziem wspierania procesów wewnętrznej integracji policentrycznych regionów miejskich.

Autor: Bartosz Doszczeczko (UAM Poznań)

Tytuł: *Między komfortem a koniecznością: uzależnienie od samochodu w warunkach suburbanizacji*

Abstrakt:

Zależność od samochodu to zyskująca zainteresowanie wśród badaczy koncepcja wykorzystywana w geografii transportu, urbanistyce i socjologii. Opisuje ona proces, w którym samochody osobowe, początkowo ułatwiające przemieszczanie się i zwiększające komfort podróżowania, z czasem stają się dla wielu niezbędne do codziennego funkcjonowania. Zależność ta kształtowana jest przez szereg uwarunkowań, takich jak miejsce zamieszkania i cechy środowiska zabudowanego, demografia, a także kontekst kulturowy i związany z nim styl życia. Obserwowanymi skutkami tej zależności są natomiast m.in. zwiększone emisje zanieczyszczeń, znaczna powierzchnia gruntów przeznaczana pod infrastrukturę drogową, a także stres i dodatkowe koszty wynikające z kongestii. Jednym z głównych czynników zwiększających potrzebę posiadania i korzystania z samochodów jest żywiołowa suburbanizacja. W krajach Europy Środkowej, takich jak Polska, Czechy i Węgry, procesy suburbanizacji zaczęły się intensyfikować po transformacji ustrojowej, co w największym stopniu uwidoczniło się w aglomeracjach dużych miast. W tym samym czasie zaczął zwiększać się poziom motoryzacji, który w Polsce wyraźnie przyspieszył po przystąpieniu do UE. Te dwa procesy cechują się wzajemnym wzmacnianiem, a ich konsekwencje są dziś coraz wyraźniej widoczne. Wobec tego Polska może stanowić interesujące „laboratorium” do badania związku między suburbanizacją a uzależnieniem od samochodu. Analiza przyczyn, przebiegu i skutków uzależnienia od samochodu w kontekście zmian przestrzennych i funkcjonalnych w aglomeracjach jest zarówno interesującym zagadnieniem badawczym, jak i ważną kwestią z perspektywy zrównoważonego rozwoju. Referat prezentuje częściowe wyniki dysertacji doktorskiej, której celem jest identyfikacja czynników leżących u podstaw związku między suburbanizacją a uzależnieniem od samochodu. Analiza obejmuje prawie 100 miast w Polsce i ich przedmieść, uwzględniając dane dotyczące około 15 milionów pojazdów i ponad 70 milionów odbytych podróży. Kluczowe pytania badawcze, na które projekt ma odpowiedzieć, to: I. W jakim stopniu mieszkańcy wybranych polskich miast i ich przedmieść są uzależnieni od korzystania z samochodu i jaka jest przestrzenna dystrybucja tego zjawiska? II. Jakie są różnice w uzależnieniu od samochodu między obszarami miejskimi a ich przedmieściami i jakie czynniki te różnice wyjaśniają? III. Jakie są subiektywne postrzegania przyczyn i skutków uzależnienia od samochodu przez mieszkańców miast i ich przedmieść? Dodatkowo, projekt może dostarczyć praktycznych wniosków i rekomendacji dla decydentów, administracji miejskiej oraz innych interesariuszy zaangażowanych w planowanie przestrzenne i organizację transportu.

Autor: Jan Goliński (UW)

Tytuł: *Centra lokalne – problem metropolitalny? – rozwój policentryczności jako szansa w zarządzaniu metropoliami*

Abstrakt:

Dynamiczny rozwój obszarów metropolitalnych powoduje często ich niekontrolowaną ekspansję przestrzenną. Powoduje to coraz większe obciążenie infrastruktury i usług w metropolii, jak również zjawisko pasażera na gapę. Wiele przestrzeni w metropoliach jest wypłukanych z usług i pełni jedynie funkcję „sypialni”. Słabości takiego modelu rozwoju uwypukliły kryzysy i wyzwania rozwojowe jakie dotknęły europejskie miasta w ostatnich latach – pandemia COVID-19 oraz napływ uchodźców z Ukrainy. Jednym z rozwiązań tej sytuacji może być rozwój centrów lokalnych i policentryczności. Tworzenie funkcji centralnych w różnych częściach obszaru metropolitalnego może podnieść jakość życia mieszkańców i odciążyć rdzeń metropolii. Zagadnienie to jest istotne, a zarazem stosunkowo mało opisane w literaturze. Celem wystąpienia jest przedstawienie zagadnienia centrów lokalnych w kontekście rozwoju metropolitalnego oraz przedstawienie badań i analiz przestrzennych dotyczących policentryczności Obszaru Metropolitalnego Warszawy.

Autorka: Sara Łukaszewska (UAM Poznań)

Tytuł: *Potrzeby cyfrowe urzędów miejskich w Wielkopolsce – założenia badawcze i wstępne ramy analityczne*

Abstrakt:

W obliczu dynamicznych zmian technologicznych i rosnących oczekiwań społecznych wobec administracji publicznej, transformacja cyfrowa jednostek samorządu terytorialnego staje się jednym z kluczowych wyzwań współczesnego zarządzania publicznego. Digitalizacja procesów, wdrażanie nowych usług cyfrowych oraz zapewnienie mieszkańcom dostępu do sprawnych i bezpiecznych narzędzi komunikacji z urzędem są dziś nie tylko oczekiwaniem społecznym, ale także elementem polityk krajowych i europejskich. Tymczasem wiele samorządów lokalnych nadal boryka się z niedoborami infrastrukturalnymi, ograniczonymi kompetencjami cyfrowymi pracowników czy brakiem kompleksowego podejścia do planowania rozwoju technologicznego. Celem mojego wystąpienia jest zaprezentowanie założeń i wstępnych ram badawczych rozprawy doktorskiej dotyczącej identyfikacji i kategoryzacji potrzeb cyfrowych jednostek samorządu terytorialnego w Polsce, na przykładzie urzędów miejskich w województwie wielkopolskim. Prezentacja ma charakter koncepcyjny – nie obejmuje wyników badań empirycznych, lecz koncentruje się na omówieniu przyjętej metodologii, zakresu badań oraz założeń teoretycznych dotyczących potrzeb technologicznych JST. W wystąpieniu przedstawię propozycję kategorii potrzeb obejmujących m.in. kwestie technologiczne (infrastruktura, oprogramowanie), kompetencyjne (szkolenia, rozwój kadr), organizacyjne (zarządzanie zmianą, procedury) oraz finansowe (finansowanie działań cyfryzacyjnych). Jednym z kluczowych elementów wystąpienia będzie zaproszenie uczestników do dyskusji na temat kompletności przedstawionego podejścia, potencjalnych luk oraz możliwości uzupełnienia ram analitycznych o dodatkowe perspektywy. Uczestnictwo w panelu doktoranckim postrzegam jako szansę na weryfikację założeń oraz zebranie cennych sugestii, które wzbogacą projekt badawczy przed rozpoczęciem właściwego etapu zbierania danych.

Autorka: Ewelina Przekop-Wiszniewska (UW)

Tytuł: *Terytorialne uwarunkowania wdrażania innowacyjnych samorządowych programów polityki zdrowotnej na przykładzie programów szczepień przeciwko HPV*

Abstrakt:

Na mocy ustaw samorządowych gminy, powiaty i województwa realizują zadania z zakresu zdrowia publicznego, m.in. wdrażają programy polityki zdrowotnej (PPZ). Okres od 2007 r. (pierwsze programy szczepień przeciwko HPV) do 2021 r. (powszechne dofinansowanie szczepień przeciw HPV z poziomu krajowego) został potraktowany jako czas dyfuzji innowacyjnej lokalnej polityki zdrowotnej. Celem badania jest ustalenie przebiegu procesu i wzorca dyfuzji oraz czynników wewnętrznych i zewnętrznych, które mają wpływ na podejmowanie decyzji o wdrażaniu polityk zdrowotnych przez samorządy. Obserwowane jest nierównomierne zaangażowanie samorządów we wdrażanie PPZ (Kłosowska et al., 2013; Cianciara et al., 2019; Wójcik, 2016). Samorządowa polityka zdrowotna kształtowana jest w warunkach zróżnicowania terytorialnego stanu zdrowia ludności oraz dostępu do opieki zdrowotnej (te dwa aspekty składają się na nierówności w zdrowiu w ujęciu terytorialnym – Golinowska, 2011). Literatura z zakresu zdrowia publicznego dostarcza obserwacji kumulowania się niekorzystnych zjawisk zdrowotnych w przestrzeni, przy jednoczesnym obniżonym poziomie zapewnianych tam świadczeń medycznych (prawo sformułowane przez J.T. Harta, 1971, hipoteza C. G. Victory, 2000, zgodnie z którą z nowych programów z zakresu zdrowia publicznego w pierwszej kolejności korzystają osoby o wyższym statusie społeczno-ekonomicznym). W związku z tym postawiono następujące pytania badawcze: 1) Jakie czynniki sprzyjają podjęciu przez samorząd decyzji o wdrażaniu programu szczepień przeciwko HPV? 2) Jaka jest zależność pomiędzy prowadzeniem programów szczepień przeciwko HPV a nierównościami społeczno-ekonomicznymi? 3) Jaki jest przebieg i wzorce dyfuzji przestrzennej programów szczepień przeciwko HPV? 4) Jaki jest wpływ interwencji zewnętrznej na wdrożenie programu szczepień przez samorządy, które wcześniej się w niego nie zaangażowały? Podejście badawcze opiera się na teorii dyfuzji rozwijanej w geografii społeczno-ekonomicznej oraz naukach politycznych. Dyfuzja polityki wiąże się z wpływem rozwiązań stosowanych przez inne jednostki (Gilardi i Wassefallen, 2019), gdy decyzje organów władz są uwarunkowane wcześniejszymi wyborami w innych miejscach, czasem zapośredniczonymi za sprawą innych aktorów (Simmons, Dobin, Garrett, 2006). W analizach geograficznych opisany przez T. Hägerstranda, 1967, efekt sąsiedztwa jako dominująca cecha procesu dyfuzji innowacji (dyfuzja kontaktowa), znajduje potwierdzenie również w nowszych badaniach (np. Męczyński, 2007). Jednocześnie, może występować dyfuzja hierarchiczna (mieszana koncepcja procesu dyfuzji J. Łobody, 1983). Dzięki zgromadzeniu danych o kolejności wprowadzania programów na różnych poziomach terytorialnych możliwe będzie zweryfikowanie występowania obu tych efektów.

Autorka: Oliwia Wierucka (UŁ)

oliwia.wierucka@edu.uni.lodz.pl

Tytuł: *Wzmacnianie rezyliencji miast – koncepcja stressless city*

Abstrakt:

W ostatnich latach na popularności zyskuje wiele różnych koncepcji, które kładą nacisk na systemowe podejście do miast, coraz częściej traktowanych jako złożone systemy społecznoekologiczne. Podkreślają one konieczność akcentowania współzależności między środowiskowym, społecznym, gospodarczym, psychologicznym czy przestrzennym aspektem funkcjonowania miast. Jednocześnie następuje odejście od polityk miejskich, skupionych wokół oceny ryzyka i przeciwdziałaniu konkretnemu wyzwaniu, na rzecz polityk poprawiających wydajność systemu miejskiego w obliczu wielu zagrożeń. Jedną z nich – której znaczenie rośnie przede wszystkim z uwagi na rosnącą gwałtowność i częstotliwość niespodziewanych zdarzeń dotyczących miasta na całym świecie – jest rezyliencja. Choć istnieją pewne różnice interpretacyjne, powszechnie uznaje się, że głównymi celami rezyliencji miast jest dostosowanie się do zmian spowodowanych negatywną sytuacją oraz umożliwienie mieszkańcom adaptacji i życia bez nieoczekiwanych stresorów (Büyükközkın, Ilıcak, Feyzioğlu, 2022). Podczas wystąpienia zaprezentowane zostaną założenia rozprawy doktorskiej, której celem jest wypracowanie założeń koncepcji stressless city. Wpisując się w założenia problematyki rezyliencji miast, ma stanowić jej rozwinięcie poprzez koncentrację na ograniczaniu zjawiska stresu miejskiego. Umożliwi to dogłębne rozpoznanie tematu, a ponadto może wpłynąć nie tylko na upowszechnienie terminu stresu miejskiego i miejskiej rezyliencji, ale także na zwrócenie większej uwagi na perspektywę potrzeb mieszkańców w tym aspekcie.

21.10.2025 (wtorek)

miejsce obrad: Wydział Neofilologii UW, ul. Dobra 55, 00-312, Warszawa

13:30-15:00 SESJA 5A *Przyszłość regionów w kontekście energetycznej i sprawiedliwej transformacji*

Moderator: Adam Drobniak (UE Katowice)

Autorka: Stefania Koczar-Sikora (UŚ)

Tytuł: *Porównanie trajektorii rozwoju trzech europejskich regionów (Śląskie, Düsseldorf, Nord-Pas de Calais) w kontekście energetycznej i sprawiedliwej transformacji*

Abstrakt:

Wystąpienie obejmuje porównanie trajektorii rozwoju społeczno-gospodarczego trzech europejskich regionów statystycznych NUTS 2 (województwo śląskie, rejencja Düsseldorf, Nord-Pas de Calais) w oparciu o dane z unijnego IX Raportu ws. spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej oraz unijnego wskaźnika konkurencyjności regionalnej (RCI 2.0). Wszystkie trzy regiony poddane są wyzwaniu transformacji społeczno-gospodarczej jako pochodnej transformacji energetycznej. Porównanie rozwoju w okresie ostatnich dwudziestu lat koncentrować się będzie na wskazaniu stojących przed nimi wyzwań dot. utrzymania konkurencyjności w kontekście sprawiedliwej transformacji z uwzględnieniem ryzyka pułapki rozwojowej.

Autorzy: Monika Wieczorek-Kosmala (UE Katowice), Steffen Andersen (CBS), Marcin Baron, Tomasz Ingram (UE Katowice)

Tytuł: *Gotowość do podjęcia zielonych inwestycji – wyniki eksperymentu gospodarstw domowych z regionu śląskiego*

Abstrakt:

Celem artykułu jest identyfikacja czynników, które w największym stopniu warunkują gotowość gospodarstw domowych do alokacji kapitału w zielone inwestycje. Artykuł prezentuje wyniki badania opartego o metodykę eksperymentu behawioralnego, który przeprowadzono z udziałem gospodarstw domowych, zlokalizowanych w regionach zależnych od funkcjonowania kopalń węgla kamiennego. Dzięki zastosowaniu metody fsQCA (fuzzy-set Qualitative Comparative Analysis), zidentyfikowaliśmy jako istotne następujące czynniki: sytuację finansową gospodarstw domowych, postrzeganie zmian klimatu, zatrudnienie w branżach związanych z górnictwem oraz poziom wykształcenia. Wnioski z przeprowadzonych badań mogą okazać się istotne dla polityki wspierającej zwiększenie skali zielonych inwestycji w gospodarstwach domowych. Regionalna orientacja naszej pracy, uwzględniająca specyfikę regionów zależnych od przemysłu górniczego, daje pogląd na czynniki, które mogą okazać się istotne dla planowania działań wzmacniających proces zielonej transformacji, przez promowanie energooszczędnych technologii i innowacji.

Autorka: Małgorzata Rogowska-Sawicz (UEW)

Tytuł: *Przyszłość Wałbrzyskiego regionu post-węglowego w świetle projektów z funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji*

Abstrakt:

Transformacja klimatyczna staje się jednym z najbardziej palących wyzwań globalnych. Szczęólnego znaczenia nabiera także w polityce Unii Europejskiej w ramach działań przewidzianych między innymi w ramach Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji. Jako instrumentem finansowym w ramach polityki spójności ma zapewnić wsparcie obszarom borykającym się z poważnymi wyzwaniami społeczno-gospodarczymi wynikającymi z transformacji w dążeniu do osiągnięcia neutralności klimatycznej. Jednym z obszarów z tradycją przemysłową i niedokończonym procesem przekształceń społeczno-gospodarczych po upadku kopalni węgla kamiennego jest Wałbrzyskie Zagłębie Węglowe. Jednym z celów artykułu jest przejrzenie się procesowi przystąpienia i tworzenia Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji dla Województwa Dolnośląskiego 2021-2030. Subregionu Wałbrzyskiego oraz wskazanie perspektyw na przyszłość dla obszaru objętego pomocą na podstawie zapisanych tam projektów objętych wsparciem finansowym.

Autorzy: Adam Drobniak, Marcin Baron (UE Katowice)

Tytuł: *Wyzwania transformacji sektora tradycyjnego – doświadczenia z badań IDI sektora tradycyjnego w województwie śląskim*

Abstrakt:

Wyzwania transformacji sektora tradycyjnego – doświadczenia z badań IDI sektora tradycyjnego w województwie śląskim - referat i dyskusja panelowa skupia się na problematyce energetycznej i sprawiedliwej transformacji w kontekście zmian z jakimi boryka się sektor tradycyjny, tj. działalności związane z górnictwem i jego zapleczem, branżą okołogórnictwem, hutnictwem i koksownictwem wraz z zapleczem, energetyką konwencjonalną. Poszczególne wątki odnoszą się do poszukiwania strategii dla sektorów dojrzałych, a także szans kreowania nowych ścieżek rozwoju w regionie przemysłowym. W wymiarze metodycznym referat bazuje na wynikach 77 indywidualnych wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z interesariuszami transformacji w regionach węglowych województwa śląskiego w związku z programowaniem jednego z krajowych funduszy ukierunkowanych na minimalizację negatywnych efektów transformacji przemysłu tradycyjnego. Wnioski wynikające z przeprowadzonych badań pozwalają na zidentyfikowanie szeregu wyzwań o charakterze legislacyjnym, kompetencyjnym, instytucjonalnym, organizacyjnym, planistycznym, biznesowym, przestrzennym wskazujących na brak spójnej wizji transformacji gospodarczej, która powinna być następstwem zarówno energetycznej jak i sprawiedliwej transformacji zapisanej w dokumentach unijnych, krajowych i regionalnych. Z jednej strony tego rodzaju układ wyzwań pozwala na sformułowanie ostrzegawczego scenariusza dla regionów węglowych, z drugiej zaś jest przyczynkiem do dyskusji na temat rekomendacji dla polityk sektorowych i terytorialnych, w tym ich koordynacji.

Autorzy: Radosław Cyran, Adam Polko (UE Katowice)

Tytuł: *Wyzwania transformacji energetycznej w budownictwie – zamierzenia i realia*

Abstrakt:

Transformacja energetyczna w sektorze budownictwa mieszkaniowego stanowi jedno z kluczowych wyzwań na drodze do osiągnięcia neutralności klimatycznej. W referacie dokonana zostanie identyfikacja głównych problemów, z jakimi mierzą się właściciele i zarządcy budynków mieszkalnych w kontekście zapewnienia efektywnego i ekonomicznego systemu dostarczania ciepła. Szczególna uwaga poświęcona będzie budynkom wielorodzinnym, które obecnie korzystają z systemów centralnego ogrzewania. Analizie poddane zostaną zmieniające się koszty ogrzewania w zależności od rodzaju zastosowanego systemu oraz charakterystyki budynku. Wystąpienie wzbogacone zostanie o studia przypadków, które zilustrują różnorodność sytuacji oraz skalę trudności wdrażania zmian. Referat zakończy się zestawem rekomendacji dotyczących zarówno działań na poziomie zarządczym, jak i niezbędnych mechanizmów wsparcia w ramach polityki publicznej.

Autorzy: Marcin Baron, Artur Ochojski, Adam Polko (UE Katowice)

Tytuł: *Znaczenie oddolnych inicjatyw i animatorów w sprawiedliwej transformacji województwa śląskiego*

Abstrakt:

W ostatnich latach coraz większą wagę przywiązuje się do angażowania społeczności lokalnych w procesy transformacji społeczno-gospodarczej, szczególnie w kontekście polityki klimatycznej. Podejście partycypacyjne, w którym różne grupy – także te marginalizowane – mają realny wpływ na decyzje lub na reagowanie na istotne zmiany gospodarcze, jest rdzeniowe dla koncepcji polityki gospodarczej określanej mianem sprawiedliwej transformacji. Województwo śląskie jest największym beneficjentem europejskiego Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji. Wśród wielu uruchamianych instrumentów polityki w regionie, finansowanych ze środków tego funduszu, jeden nakierowany jest w szczególny sposób na animowanie małych, oddolnych inicjatyw lokalnych, tworzących warunki dla społecznej akceptacji i gotowości do kolejnej fali restrukturyzacji starego przemysłu Górnego Śląska i Zagłębia. Jest to działanie 10.24 programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego. W badaniu analizowane są opinie organizatorów 68 projektów wdrażanych w regionie w ramach tego działania. Pytanie badawcze brzmi: jak lokalni animatorzy transformacji postrzegają rolę oddolnych inicjatyw w sprawiedliwej transformacji? Można je zdekomponować m.in. na wątki dotyczące: czynników motywujących do ubiegania się o finansowanie; postrzegania transformacji i wpływu tego postrzegania na zachowania ekonomiczne i społeczne w środowiskach lokalnych; kluczowych tematów pożądanych działań oddolnych; zachęt, jakie należy stosować, aby pobudzać społeczność lokalną do dialogu i przedsiębiorczego działania. Badanie przyczynia się do głębszego zrozumienia mechanizmów leżących u podstaw tworzenia oddolnych, lokalnych projektów sprawiedliwej transformacji. Pozwoli rozszyfrować wzorce, które będą mogły być wykorzystane przez interesariuszy w całej Europie. Do podstawowych metod badawczych należą wywiady indywidualne interpretowane w duchu metodyki teorii ugruntowanej oraz ankietyzacja. Wstępne wyniki pokazują, że animatorzy inicjatyw lokalnych opierają się głównie na wcześniejszych doświadczeniach i znajomości lokalnych realiów. Wielu z nich wskazuje, że temat transformacji jest dla mieszkańców trudny lub odległy, dlatego starają się przekazywać go w sposób pośredni i nienarzucający się. Choć projekty mają poprawić rozumienie zmian, animatorzy zachowują ostrożność w ocenie ich wpływu na gospodarkę czy rynek pracy – poruszając się po bezpieczniejszych dla debaty tematach tożsamości, kultury czy świadomości ekologicznej.

Autor: Piotr Rykała (UE Katowice)

Tytuł: *Pomiędzy tradycją a zmianą: jak młodzież, górnicy i emeryci postrzegają przyszłość regionów węglowych – doświadczenia z RFL w projekcie DUST*

Abstrakt:

Wystąpienie dotyczy postrzegania przyszłości regionów węglowych przez trzy pokolenia związane z górnictwem: młodzież, górników oraz emerytów. Zostaną przedstawione wyniki Regionalnych Laboratoriów Przyszłości (Regional Futures Literacy Labs, RFL) zrealizowanych w ramach projektu DUST (Horyzont Europa). Zestawienie perspektyw pokoleniowych pozwala uchwycić napięcie pomiędzy przywiązaniem do tradycji a oczekiwaniem zmiany, a także zróżnicowane wizje sprawiedliwej transformacji. Prezentacja pokaże, jak różne doświadczenia i tożsamości – od młodzieży po emerytów – kształtują wyobrażenia przyszłości regionów węglowych.

Autorka: Monika Janiszek (UŚ)

Tytuł: *Transformacja – czyli kto się boi zmian? O miastach, ludziach i emocjach*

Abstrakt:

Proces transformacji energetycznej i sprawiedliwej w regionach przemysłowych i poprzemysłowych niesie ze sobą nie tylko wyzwania gospodarcze i przestrzenne, ale również – coraz wyraźniej – wyzwania psychospołeczne. Referat skupia się na analizie emocjonalnego wymiaru transformacji w ujęciu regionalnym, ze szczególnym uwzględnieniem tzw. geografii niezadowolenia oraz doświadczeń społeczności zagrożonych marginalizacją. W kontekście wyzwań dekarbonizacji oraz wdrażania Zielonej Taksonomii, autorka podejmuje próbę odpowiedzi na pytania: dlaczego mieszkańcy niektórych miast i regionów opierają się transformacji? Jakie emocje towarzyszą procesowi zmiany – lęk, opór, nadzieja, rezygnacja? I co ważniejsze – w jaki sposób można te emocje uwzględnić w projektowaniu skutecznych, sprawiedliwych i inkluzywnych polityk terytorialnych? Bazując na badaniach jakościowych oraz analizie przypadków (case studies) ze śląskich miast Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, referat przedstawia społeczne narracje transformacji: emocjonalne „mapy” miast, w których przeszłość przemysłowa nie tylko ukształtowała tożsamość lokalną, ale również warunkuje sposób odbierania zmian. Poruszone zostaną zagadnienia psychosomatyki przemian – wpływu niepewności, utraty sensu pracy i miejsca w strukturze społecznej na zdrowie psychiczne oraz społeczny dobrostan mieszkańców. Wnioski płynące z wystąpienia mają charakter aplikacyjny – wskazują na konieczność zintegrowanego podejścia do planowania transformacji, które uwzględnia nie tylko strukturalne i technologiczne aspekty zmian, ale również głęboko zakorzenione emocje, poczucie tożsamości i bezpieczeństwa społecznego. Wystąpienie wpisuje się tym samym w dyskusję nad nowymi paradygmatami sprawiedliwej transformacji oraz społeczną rolę geografii jako nauki empatycznej.

Słowa kluczowe: sprawiedliwa transformacja, geografia emocji, psychospołeczne aspekty rozwoju, GZM.

Autorka: Maria Kola-Bezka (UMK)

Tytuł: *Kryzys energetyczny z perspektywy mieszkańców regionów peryferyjnych*

Abstrakt:

W wystąpieniu skupimy się na wyzwaniach transformacji energetycznej na obszarach peryferyjnych w Polsce, spotęgowanych przez kryzys energetyczny wywołany wybuchem wojny w Ukrainie. Przedmiotem analiz będą zachowania energetyczne gospodarstw domowych związane z ogrzewaniem domów. Na podstawie badania ankietowego przeprowadzonego wśród 1200 gospodarstw domowych, przeanalizujemy wpływ kryzysu na ich odporność ekonomiczną, praktyki grzewcze oraz postrzeganą jakość życia. Ponadto, czerpiąc z dorobku ekonomii behawioralnej, podejmiemy próbę zidentyfikowania konsekwencji uzyskanych wyników dla kształtowania polityki energetycznej — w szczególności w zakresie promowania wystarczalności energetycznej (energy sufficiency) jako strategii adaptacyjnej gospodarstw domowych wobec przyszłych ograniczeń w dostępie do energii, obejmujących zarówno aspekty dostępności technicznej, przystępności cenowej, jak i bezpieczeństwa dostaw energii.

Autorka: Elżbieta Ociepa-Kicińska (USz)

Tytuł: *Digital nomads jako potencjał dla transformacji regionów peryferyjnych – między szansą a marginalizacją*

Abstrakt:

W dobie intensyfikacji zjawiska pracy zdalnej oraz mobilnego stylu życia, cyfrowi nomadzi (digital nomads) stają się nową grupą użytkowników przestrzeni miejskich i regionalnych. Ich obecność może stanowić impuls rozwojowy zwłaszcza dla obszarów peryferyjnych, które utraciły swoje tradycyjne funkcje przemysłowe lub zmagają się z problemami demograficznymi i gospodarczymi. Celem badania jest analiza potencjału cyfrowych nomadów jako elementu wspierającego sprawiedliwą i zrównoważoną transformację regionów, które szukają nowych kierunków dywersyfikacji gospodarczej. Dla realizacji założonego celu, postawiono pytanie badawcze: Czy i w jakich warunkach cyfrowi nomadzi mogą przyczyniać się do wzrostu lokalnych gospodarek, wspierać sektor usług, pobudzać przedsiębiorczość oraz wpływać na modernizację infrastruktury społecznej i cyfrowej w regionach peryferyjnych? Analiza uwzględnia zarówno szanse (m.in. napływ kapitału, rozwój usług i infrastruktury, umiędzynarodowienie regionów), jak i zagrożenia (sezonowość, wypychanie lokalnych mieszkańców, niska trwałość efektów, marginalizacja społeczności lokalnych). Szczególną uwagę poświęcono relacji między cyfrową mobilnością a polityką sprawiedliwej transformacji – w tym wykorzystaniu funduszy unijnych do przyciągania i utrzymania nowych użytkowników przestrzeni regionalnych.

21.10.2025 (wtorek)

miejsce obrad: Wydział Neofilologii UW, ul. Dobra 55, 00-312, Warszawa

13:30-15:00 SESJA 5B Strategie samorządowe 5-tej generacji?

Moderatorzy: Jacek Szlachta (SGH) i Wojciech Dziemianowicz (UW)

Autorka: Magdalena Balak-Hryńkiewicz (UMWL)

Tytuł: Ewolucja systemu programowania strategicznego jako element budowania odporności terytorialnej w Polsce

Abstrakt:

W wystąpieniu podjęto próbę całościowej oceny ewolucji systemu programowania strategicznego w Polsce na przestrzeni ostatniego ćwierćwiecza, traktując go jako jeden z kluczowych mechanizmów budowania odporności terytorialnej w ramach polityki rozwoju. Punktem wyjścia była analiza zmian legislacyjnych, instytucjonalnych i metodologicznych, które ukształtowały aktualny układ dokumentów strategicznych oraz ich wzajemnych relacji na poziomie krajowym, regionalnym, lokalnym, ponadregionalnym i ponadlokalnym. W badaniu wykorzystano triangulację metod: analizę literatury przedmiotu, krytyczną analizę dokumentów oraz doświadczenia autorki z praktyki administracyjnej, w tym elementy obserwacji uczestniczącej. Szczególny nacisk położono na identyfikację momentów przełomowych, takich jak wejście Polski do Unii Europejskiej, reforma administracyjna z 1998 roku, wdrożenie nowego paradygmatu rozwoju z uwzględnieniem wymiaru terytorialnego oraz wprowadzenie obowiązku integracji planowania przestrzennego i strategicznego.

Wnioski z analizy wskazują, że mimo znaczącego postępu w budowie ram prawnych i instytucjonalnych, system wciąż zmagają się z problemem niespójności pomiędzy planowaniem strategicznym a przestrzennym, brakiem stabilnych instrumentów finansowych na poziomie krajowym oraz niedostatecznym wykorzystaniem potencjału strategii ponadregionalnych. Jednocześnie pozytywnie oceniono upowszechnienie podejścia zintegrowanego i terytorialnego, a także wzmocnienie roli samorządów w tworzeniu strategii odpowiadających na lokalne i regionalne wyzwania.

Autorka argumentuje, że elastyczne, spójne i zintegrowane programowanie strategiczne może znacząco wzmocnić zdolność miast i regionów do reagowania na złożone wyzwania społeczno-gospodarcze, klimatyczne i geopolityczne. Artykuł stanowi zatem wkład w debatę nad przyszłością zarządzania rozwojem w warunkach niepewności i wskazuje kierunki niezbędnych usprawnień systemowych.

Autorka: Małgorzata Zdon-Korzeniowska (UKEN)

Tytuł: *Wizja i misja gminy w świetle strategii rozwoju gmin województwa małopolskiego*

Abstrakt:

Formułowanie misji i wizji jest nieodłącznym elementem przygotowywania strategii. Choć zwykle zwarte w nich treści ujmowane są syntetycznie, czasami wręcz sloganowo, to są one istotną częścią każdej strategii, a właściwie zdefiniowane i eksponowane przynoszą szereg korzyści dla podmiotu, dla którego zostały opracowane. I o ile w biznesie misja i wizja są często poprawnie formułowane, a następnie świadomie i celowo wykorzystywane w aktywizacji i ukierunkowywaniu rozwoju firmy, o tyle w strategiach rozwoju gmin nie zawsze tak jest. Wydaje się, że te elementy strategii rozwoju gminy nie zawsze są właściwie sformułowane, często też ze sobą utożsamiane lub wręcz pomijane, co świadczyć może o niedocenianiu tego elementu strategii. W referacie przedstawiono rolę i znaczenie wizji i misji w strategii w rozwoju gminy. Na podstawie analizy zapisów strategii rozwoju losowo wybranych gmin województwa małopolskiego dokonano przeglądu i weryfikacji poprawności sformułowania wizji i misji, a także korelacji pozostałych części strategii rozwoju z deklaracjami zawartymi w misjach i wizjach.

Autorki: Anna Dąbrowska, Julita Łukomska (NIST, UW)

Tytuł: *Znikające gminy – czy (i jak) polski samorząd poradzi sobie z demograficznym tąpnięciem?*

Abstrakt:

Jednym z najpoważniejszych wyzwań stojących przed samorządami lokalnymi w perspektywie najbliższych 20–30 lat będzie galopująca depopulacja. Choć zjawisko „kurczących się miast” (shrinking cities) zostało już szeroko opisane w literaturze, badania rzadko dotyczą obszarów wiejskich – najbardziej dotkniętych spadkiem liczby ludności – oraz rzadko analizują wpływ depopulacji na funkcjonowanie samorządów. Tymczasem skutki tego zjawiska będą wielowymiarowe: od rosnących kosztów i ograniczonej dostępności usług publicznych, przez trudności kadrowe w administracji, po zmiany w życiu demokratycznym gmin – w tym spadek konkurencyjności wyborów, słabnięcie partycypacji i wzrost popularności postulatów populistycznych. Skala problemu jest nie do przecenienia: według prognoz GUS do 2060 r. Polska straci 6,7 mln mieszkańców, a w 14% gmin liczba ludności spadnie o ponad połowę. Prawie połowa gmin będzie liczyć poniżej 5000 mieszkańców (w 2022 roku takich gmin było 700), a ponad 30 – mniej niż 1000 (w 2022 roku takich gmin w ogóle nie było). To stawia pod znakiem zapytania możliwość sprawnego działania samorządów w ich obecnym kształcie.

Wystąpienie ma na celu zainicjowanie dyskusji wokół kluczowych pytań:

- 1) Czy depopulacja to problem lokalny, czy ogólnopolski – i kto powinien ponosić odpowiedzialność za działania zaradcze – rząd czy samorządy?
- 2) Które lokalne usługi publiczne są szczególnie zagrożone i jak mogą (lub powinny) się zmienić?
- 3) Jakie zmiany instytucjonalne i finansowe są konieczne, by samorządy mogły skutecznie odpowiadać na wyzwania demograficzne (spadek liczby mieszkańców i zmiany struktury demograficznej)?

Autorzy: Mirosław Grochowski, Sylwia Dudek-Mańkowska (UW)

Tytuł: *Terytorialny wymiar polityki spójności w praktyce – przypadek metropolii warszawskiej*

Abstrakt:

Terytorialne podejście do rozwoju uwzględnia odmienne potencjały, potrzeby i problemy rozwojowe określonych obszarów. Zróżnicowania te mają różną skalę i oddziaływanie na procesy rozwoju. Złożone układy funkcjonalno-przestrzenne na obszarach zurbanizowanych są szczególnym wyzwaniem dla programowania ich rozwoju i implementacji przygotowanych planów i programów. Postulowane zintegrowane podejście terytorialne wskazuje na konieczność łączenia różnych polityk sektorowych w ramach spójnych strategii dla danego terytorium.

Metropolia warszawska czyli Warszawa i jej obszar metropolitalny są przykładem dynamicznie rozwijającego się układu funkcjonalno-przestrzennego. Jest to także interesujący przykład wykorzystania instrumentów polityki spójności w kontekście złożoności i zróżnicowania całego obszaru. W referacie przedstawione zostaną wyniki badania, którego celem głównym było określenie, w jakim stopniu polityki Unii Europejskiej, w tym szczególnie wymiar miejski polityka spójności, wpływają na długoterminowe plany rozwojowe metropolii warszawskiej. Pierwszym dodatkowym celem była identyfikacja w jakim stopniu w polityce rozwoju metropolii warszawskiej obecne są priorytety wynikające z polityk unijnych. Drugim dodatkowym celem było wskazanie dziedzin w których interwencje wynikające z polityk unijnych przyniosły największe pozytywne zmiany.

Autor: Hubert Guz (Ignatianum)

Tytuł: *Małe gminy i ich duże strategie - zarządzanie strategiczne na poziomie lokalnym*

Abstrakt:

Nowelizacja ustawy o samorządzie gminnym z 2020 r. obliguje gminy do opracowania strategii rozwoju, definiując jej minimalny zakres i ścieżkę konsultacji. Małe gminy pracują nad strategiami, starają się robić to w partycypacyjnej formule angażującej mieszkańców. Czy samorządowcy wykorzystują proces strategiczny do dialogu z mieszkańcami, czy upatrują w strategii narzędzia zarządzania, czy mieszkańcy chcą być tylko informowani, czy poświęcą czas na konsultacje, czy zaangażują się w proces strategiczny? Pomimo trzech dekad doświadczeń z gminnymi strategiami rozwoju odpowiedzi na te pytania nadal nie są jednoznaczne. Analiza dotyczy praktycznych aspektów przygotowania lokalnych strategii rozwoju w małych gminach. Jej celem jest próba oceny jak przebiegają te procesy i jakie korzyści/problemy niosą dla wspólnot samorządowych.

Analizę oparto na następujących źródłach:

- przegląd aktów prawnych oraz wytycznych w zakresie zarządzania strategicznego i opracowywania strategii rozwoju gmin,
- studia przypadków - doświadczenia autora (2021-2025) w zakresie opracowania strategii rozwoju dla 7 gmin w Małopolsce oraz strategii IIT i LSR, w tym warsztatów z interesariuszami (około 30 spotkań, 500 uczestników), współpracy z władzami gminnymi i urzędnikami oraz badań ankietowych prowadzonych wśród mieszkańców w zakresie oceny jakości życia, mocnych i słabych strony gminy, pomysłów rozwojowych (około 1500 ankiet).

Kluczowe ustalenia:

Zarówno samorządowcy jak i mieszkańcy nie dostrzegają problemów demograficznych. Proces strategiczny ograniczany jest do opracowania dokumentu (produkt), nie wykorzystuje się go do dialogu samorząd – mieszkańcy (proces).

Strategie często koncentrują się na tym „aby żyło się dobrze”, a nie na rozwoju.

Indywidualne zaangażowanie władarzy gminy w proces strategiczny bezpośrednio przekłada się na partycypację mieszkańców.

Samorządowcy nie widzą korzyści we współpracy z innymi samorządami.

OSP i KGW stanowią podstawę sektora społecznego w małych gminach.

Zarządzanie przestrzenią nie odgrywa znaczącej roli w pracach nad strategią.

Mieszkańcy oczekują projektów miękkich (społecznych), samorządowcy koncentrują się na infrastrukturze.

Samorządy powinny być obecne w mediach społecznościowych z prostym przekazem – ścieżka do zapewnienia transparentności i zaangażowania mieszkańców.

Samorządowcy patrzą na gminę jako instytucję, a nie wspólnotę lokalną.

Młodzież ma dużą świadomość wyzwań rozwojowych.

Autorka: Dorota Mantey (UW)

Tytuł: *Między policentrycznością a hierarchią: zintegrowane planowanie rozwoju gmin suburbanalnych w różnych skalach przestrzennych*

Abstrakt:

Celem wystąpienia jest odpowiedź na pytanie czy i na ile lansowana dziś koncepcja policentryczności może być użyteczna w równoważeniu struktury przestrzennej ekstensywnie zabudowywanych gmin suburbanalnych poprzez wdrażanie nowych narzędzi zintegrowanego planowania rozwoju w różnych skalach przestrzennych. Obszarem badań jest Warszawski Obszar Funkcjonalny (WOF), który doświadcza najbardziej intensywnych procesów suburbanizacji. Z badania wynika, że w politykach rozwoju WOF mamy do czynienia z coraz silniejszą potrzebą kreowania lokalnych centrów oraz lokalnych przestrzeni integracji, które jednak nie oznaczają rozwoju policentrycznego. W przypadku pojedynczej gminy, ze względu na ograniczony potencjał poszczególnych centrów oraz ich niewystarczającą wielofunkcyjność, lepiej sprawdza się model hierarchicznego systemu lokalnych centrów, zdominowanych przez funkcje społeczne, przy jednoczesnej marginalizacji komponentu gospodarczego — szczególnie w odniesieniu do centrów niższego rzędu. W zintegrowanym planowaniu rozwoju zdecydowanie lepszą skalą do wdrażania koncepcji policentryczności jest skala ponadlokalna. W przypadku metropolii warszawskiej (70 gmin, do których należą gminy WOF) hierarchiczność współistnieje z policentrycznością, przy czym policentryczność dotyczy przede wszystkim ośrodków ponadlokalnych wiodących. Ośrodki te – choć podporządkowane Warszawie – tworzą sieć miast odciążających stolicę pod względem przypisanych im funkcji. Jednocześnie zostały one wskazane jako metropolitalne obszary strategicznej interwencji. Ośrodki te są dobrze skomunikowane z Warszawą, co sprzyja relacjom dwukierunkowym, a jednocześnie rozwijają między sobą coraz lepsze połączenia transportowe, niezależne od rdzenia metropolii. Sieć osadnicza poniżej ośrodków ponadlokalnych wiodących nie wpisuje się w koncepcję policentryczności metropolii, a lokalne centra z poziomów niższych niż główne centrum gminy nie stanowią istotnego elementu rozwoju metropolii warszawskiej. W gminach tworzących Warszawski Obszar Funkcjonalny koncepcja policentryczności jest zatem wdrażana za pomocą nowych narzędzi zintegrowanego planowania rozwoju w bardzo ograniczonym stopniu. Przyczyna nie leży jednak w niewystarczającej skuteczności tych narzędzi, ale w potencjale ludnościowym i gospodarczym poszczególnych miejscowości, który nie pozwala na wykształcenie się wielofunkcyjnych centrów o dużym stopniu niezależności. Z punktu widzenia gminy suburbanalnej lepszą koncepcją wydaje się być rozwój oparty na hierarchicznej sieci lokalnych centrów, które zapobiegają rozpraszaniu funkcji, a jednocześnie przyczyniają się do powstawania lokalnych węzłów aktywności, dostosowanych do możliwości, jakie daje potencjał ludnościowy miejscowości, w których są one zlokalizowane. Hierarchiczną sieć lokalnych centrów gminnych można rozwijać z wykorzystaniem z nowych narzędzi zintegrowanego planowania rozwoju.

Autorka: Ewa Boryczka (UŁ)

Tytuł: *Od planowania do odpowiedzialnego działania: znaczenie ESG w polityce rozwoju polskich samorządów*

Abstrakt:

Jednostki samorządu terytorialnego w Polsce stoją dziś wobec istotnych wyzwań w zakresie kształtowania polityki rozwoju i polityki przestrzennej w kontekście nasilających się zmian klimatu, transformacji energetycznej, trendów demograficznych i polaryzacji społecznej. Nowelizacja ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (2020) oraz ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (2023) zmieniła logikę systemu planowania publicznego, wprowadzając m.in. obowiązek sporządzania strategii rozwoju oraz planów ogólnych, a tym samym silniejsze powiązanie dokumentów planistycznych dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego oraz nowe mechanizmy współpracy terytorialnej.

W tym kontekście zasady ESG (Environmental, Social, Governance) mogą stanowić ramę porządkującą i integrującą działania samorządów. Ich wdrażanie w polityce rozwoju jednostek samorządowych jest konsekwencją zarówno zmian legislacyjnych w Polsce, jak i priorytetów Unii Europejskiej (Europejski Zielony Ład, zasada „do no significant harm”). Oznacza to konieczność nowego podejścia do strategii rozwoju – bardziej holistycznego, zorientowanego na współtworzenie z mieszkańcami – oraz przewyższania barier finansowych, kompetencyjnych i instytucjonalnych.

Zasady ESG dostarczają praktycznych ram dla budowy strategii nowej generacji: E – obejmuje działania samorządów w obszarze neutralności klimatycznej, ochrony środowiska, gospodarki o obiegu zamkniętym oraz programy adaptacji do skutków zmian klimatu; S – akcentuje włączenie społeczności lokalnej, przeciwdziałanie wykluczeniu, rozwój usług publicznych i bezpieczeństwo mieszkańców w sytuacjach kryzysowych; G – podkreśla znaczenie transparentnych procesów decyzyjnych, jawności finansów, wartości w zarządzaniu oraz wykorzystania danych i technologii w raportowaniu i ewaluacji działań.

Sformułowano tezę, że integracja zasad ESG z nowym systemem planowania strategiczno-przestrzennego w Polsce jest nie tylko wymogiem wynikającym z polityki unijnej i oczekiwań inwestorów, lecz przede wszystkim warunkiem budowy odporności i konkurencyjności lokalnych wspólnot. W wystąpieniu podjęto próbę identyfikacji współczesnych wyzwań stojących przed jednostkami samorządu terytorialnego w Polsce w zakresie kształtowania polityki rozwoju i polityki przestrzennej w świetle najnowszych zmian legislacyjnych oraz rosnącego znaczenia zasad ESG.

Wdrażanie ESG w polityce rozwoju JST oznacza więc nie tylko wypełnianie unijnych i krajowych wymogów ale przede wszystkim budowę modelu współodpowiedzialności, w którym mieszkańcy stają się partnerami w procesie planowania i realizacji strategii. Choć proces ten napotyka bariery świadomościowe, finansowe, kompetencyjne i instytucjonalne, integracja ESG jawi się jako fundament odpowiedzialnego działania samorządów oraz klucz do budowania odporności, konkurencyjności i wysokiej jakości życia wspólnot lokalnych.

Autorzy: Magdalena Cybulska, Wojciech Dziemianowicz (UW)

Tytuł: *Dojrzałość strategiczno-foresightowa samorządów w kontekście strategii 5-ej generacji*

Abstrakt:

Stawiamy tezę, że obecnie aktualizowane strategie rozwoju województw będą charakteryzowały się nowymi cechami, co pozwoli nam mówić o kolejnej już generacji dokumentów. W tym kontekście zastanawiamy się, jak wprowadzić podejście foresightowe do prac nad strategiami. Posługujemy się pojęciem dojrzałości strategiczno-foresightowej, którą – w pewnym uproszczeniu – charakteryzujemy na trzech poziomach: załączkowym (niezadawalającym), dojrzewającym (przejściowym) i dojrzałym (oczekiwanym). Wychodzimy z założenia, że dojrzałość strategiczno-foresightowa może być oceniana przez pryzmat wszystkich dziewięciu elementów łańcucha wartości regionu. Na tym tle wprowadzamy hipotetyczne zachowania władz województw i ich otoczenia.

Charakteryzując poszczególne ogniwa łańcucha wartości regionu stawiamy następujące tezy dotyczące niskiej dojrzałości strategiczno-foresightowej: „doświadczenie lidera” – brak refleksji strategicznej; „wiedza i umiejętności lidera” – komfort niewiedzy; „wizja lidera” – sceptycyzm dotyczący przyszłości; „kapitał społeczny w regionie” – niska kultura współpracy; „współpraca w regionie” – tylko ta wymagana; „zaufanie w regionie” – bardzo ograniczone; „presja historyczna” – omijanie bazy wiedzy; „presja teraźniejsza” – powszechny dostęp do informacji; „presja przyszła” – złowieszcze prognozy.

Jako jeden z przykładów diametralnie bardziej dojrzałego ogniwa można wymienić przy zaufaniu: pełną współodpowiedzialność (wszystkie elementy łańcucha wraz z poziomami dojrzałości są zaprezentowane na posterze).

Przyjmujemy, że proponowany przez nas model oceny dojrzałości strategiczno-foresightowej może przejawiać się różnymi poziomami dojrzałości w różnych ogniwach. Można zatem sformułować tezę, że dojrzałość strategiczno-foresightowa samorządów może być budowana/wzmacniana w różnych obszarach.

Zestawiając to z kluczowymi elementami procesu strategicznego w kontekście tworzonych nowych dokumentów regionalnych kluczowe wydają się pytania o:

- umiejętne określenie wizji rozwoju, oddającej aspiracje społeczności regionu;
- podejście diagnostyczne, uwzględniające uwarunkowania historyczne, teraźniejsze i przyszłe;
- tworzenie strategii w oparciu o współpracę bazującą na łączących wartościach, pomimo istniejących różnic interesów między wieloma uczestnikami procesu;
- wdrożenie foresightu strategicznego w proces tworzenia strategii a nawet umiejscowienie jego wyników w samych strategiach.

Autor: Michał Stokowski (UW)

Tytuł: *Metody budowania strategii rozwoju lokalnego w Polsce a poczwórna helisa*

Abstrakt:

Planowanie strategiczne w gminach staje się coraz istotniejszym zagadnieniem zarówno wśród praktyków, jak i naukowców, szczególnie w kontekście trwającej reformy planowania przestrzennego w Polsce. Poster koncentruje się na metodach stosowanych w procesie budowania strategii rozwoju lokalnego oraz na poziomie zaangażowania różnych grup interesariuszy. Podstawą analizy są wyniki badania ankietowego przeprowadzonego wśród przedstawicieli gmin.

W badaniu zidentyfikowano dwie główne grupy technik zbierania i analizy informacji wykorzystywanych w procesach planowania strategicznego. Pierwszą stanowią metody stosowane powszechnie, takie jak prace warsztatowe (zarówno otwarte, jak i wewnętrzne), analiza danych statystycznych oraz ankiety. Drugą grupę tworzą techniki stosowane sporadycznie, do których należą m.in. design thinking, skanowanie horyzontu oraz ankieta delficka. Wśród metod analizy najczęściej stosowaną była analiza SWOT, choć inne metody, takie jak analiza trendów, analiza uwarunkowań zewnętrznych czy budowanie scenariuszy, również pojawiały się stosunkowo często. Z kolei w kontekście angażowania interesariuszy w proces podejmowania decyzji rozwojowych, najczęściej konsultowano się z mieszkańcami oraz urzędnikami i przedstawicielami innych instytucji samorządowych. Najrzadziej zaś uwzględniano głos przedstawicieli biznesu.

Wyniki wskazują, że szeroka partycypacja różnych grup interesariuszy wiąże się z większą różnorodnością wykorzystywanych metod planowania strategicznego. Ponadto analiza nie potwierdziła istotnej zależności między wielkością gminy a wykorzystaniem bardziej zaawansowanych technik planistycznych. Wnioski z badania podkreślają potrzebę dalszej eksploracji procesów planowania strategicznego na poziomie lokalnym.

V POLSKA KONFERENCJA BADAŃ MIEJSKICH I REGIONALNYCH

POLSKIE MIASTA I REGIONY W ŚWIEŹLE
POLITYK KRAJOWYCH I EUROPEJSKICH

WARSZAWA 19-21 X 2025

WYDZIAŁ GEOGRAFII I STUDIÓW REGIONALNYCH
UNIwersYTET WARSZAWSKI

PATRONAT HONOROWY

UNIwersYTET
WARSZAWSKI

WYDZIAŁ GEOGRAFII
I STUDIÓW REGIONALNYCH
UNIwersYTET WARSZAWSKI

Prezydent
miasta stołecznego
Warszawy

Stowarzyszenie
Metropolia Warszawa

UNIA
METROPOLII
POLSKICH
IM. PAWŁA ADAMOWICZA

PARTNERZY STRATEGICZNI

Komitet
Przestrzennego
Zagospodarowania Kraju
Polska Akademia Nauk

INSTYTUT
ROZWOJU MIAST
I REGIONÓW

FORUM PROGRAMOWE

UNIwersYTET
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Uniwersytet
Ekonomiczny
w Katowicach

UNIwersYTET
EKONOMICZNY
we Wrocławiu

UNIwersYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

UNIwersYTET
ŁÓDZKI

